

Meridiana

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA • TRIBUNA DEL FRONT INTEL·LECTUAL ANTIFEIXISTA

Any I. - Núm. 14

Barcelona, 15 d'abril del 1938

Preu: 50 cèntims

GOVERN DE GUERRA PANORAMA DE LA SETMANA

UN GOVERN DE TRAMIT, A FRANÇA

El nou Govern de la República espanyola ha nascut sota el signe de la fortalesa. Després de vint mesos de lluita cruenta contra el feixisme internacional i en defensa de la llibertat hispànica i de la independència del país, s'ha constituït, sota la presidència del Dr. Negrin, el primer Govern de guerra.

La lenitat dels Governos republicans anteriors al 19 de juliol de l'any 1936, va fer possible que la sublevació militar-feixista es produís. I, d'aquella data ençà, no ha estat pas la inexorabilitat ni l'energia el que ha caracteritzat els diferents Gabinetes espanyols. Els Governos de la República, en llur desig d'ésser humans per damunt de tot, han pecat de dèbils.

Mirem la nostra reraguarda. És indubtable que, des de fa molt de temps, hi ha un ordre de debò. Però és innegable, també, que entre els ciutadans de la República fins ara hi han pululat amb massa llibertat i desimboltura, persones que sembraven la desconfiança, el derrotisme i el pànic o que laboraven obertament a profit de l'enemic. Els acaparadors, especuladors i agiotistes es movien folgado; els qui s'inventaven notícies falses i asseguraven que tenien perduda la guerra desenvolupaven una gran agilitat, amb gest descarat i altiu; el treball anava amb ritme lent; els cafès i cabarets estaven plens de desvagats; els emboscats no trobaven la vida gaire difícil; els feixistes s'havien infiltrat una mica per tot arreu, adhoc en els llocs de més responsabilitat, i portaven a terme una obra obstaculitzadora i de traïdoria; els provocadors no amagaven llurs designis. La cinquena Columna havia bastit una ampla xarxa. I els Governos, excessivament considerats, no aixafaven tots aquests maneigs en la mesura necessària; molts dels nostres mals deriven d'això.

Quan un poble manté una guerra, i amb més motiu quan aquesta guerra és de la naturalesa de la nostra que forçosament comporta l'existència de persones hostils dins el nostre territori, els governants han d'actuar amb mà dura. El poble ho és tot i el poble exigeix aquesta implacabilitat. Tots els honors i plenituds de drets per a les persones lleials; pels enemics de tota mena, però, el màxim rigorisme i tot el pes de la llei. La sanitat pública ho imposa, ho fa indispensable. La reraguarda no pot sentir la sensació d'asfíxia. Tothom que compleix el seu deure ha de poder actuar lliurement, folgado, i exercitar els seus drets i la crítica. Aquells que siguin uns enemics, que constitueixin un destorb o que no sàpiguen complir amb el deure, han de rebre el càstig merescut. Com ha remarcat Joan Comorera, no es tracta, ara, d'un 6 d'octubre o d'una concta electoral; ens trobem embarcats en una guerra que és de vida o mort per a nosaltres i per a la democràcia mundial. La debilitat ens ha portat a traïcions constants, que ha arribat a posar en seriós perill la nostra altíssima causa.

Era necessari arreconar consideracions balderes i llançar un «Prou!» energic, decidit. I, amb la constitució del nou Govern, el Dr. Negrin l'ha llançat.

«El Govern ha decidit en la reunió d'avui — diu la declaració ministerial —, ensems que reconcentrar els serveis a la pàtria, fer caure sense miraments i amb severitat instantània sobre els traïdors i els covards tot el pes de la llei republicana».

Fa pocs dies que el nou Govern Negrin ha estat format, i aquesta decisió, fortalesa, severitat i inexorabilitat comencen ja a fruir, tant en el terreny militar com en el de l'ordre públic. Han estat disposades mesures importantíssimes i en seguirem moltes d'altres. Cal arribar — i el Govern hi arribarà molt aviat, n'estem segurs — a netejar íntegrament la reraguarda de facciosos, emboscats, acaparadors i especuladors, derrotistes, desvagats i pusil·lanimes. Cal que l'exèrcit posseeixi una bona organització, una bona intenció i que sigui depurat a fons. És imprescindible fer-ho, i sense perdre ni d'un sol minut. Estem convençuts que el nou Govern aprofitarà el seu temps.

Llavors, l'Espanya antifeixista constituirà el bloc monolític contra el qual

s'han d'estrellar els traïdors i els invasors. Llavors, es veurà el profund sentit de les paraules que consten en la declaració del Govern Negrin: «A Catalunya li està reservat de commoure el món per l'impetu a barrar el pas a un enemic que ha ultratjat amb els seus crims, els seus afusellaments en massa, els seus bombardeigs de poblacions civils, el seu règim d'esclavatge i que aspira a fer presa del seu odi frenètic aquesta Catalunya admirable».

Cal que tots, però, col·laborem amb entusiasme, sense regateigs, a l'obra del Govern. De l'energia dels governants, dels nostres sacrificis i sentit de la responsabilitat i de l'estreta com-

penetració de tots, depèn la victòria. Si existeix, el feixisme quedarà esclafat damunt el sòl hispànic, com tants altres invasors ho han estat. Altrament, sabem tots quina seria la nostra sort i la de la pàtria; el «Govern» facciós, quan tot just intenta l'ocupació de Catalunya, ja ha «anulat» la nostra carta autonòmica, ha disposat que «ens farien l'honor» de donar a les «provincies» catalanes el mateix tracte que a les restants i ha anunciat que Catalunya, que ha estat l'ànima del manteniment de la guerra, hauria de contribuir en proporcions majors a la reconstrucció de l'Estat.

J. ROURE-TORENT

A MONTJUIC, JA HI HA ROSES!

Fa il·lusió, en arribar aquest temps, de llevar-se d'hora i d'anar-se a assecar la cara — encara freda de l'aigua d'hivern — contra vent, pujant les amples avingudes de Montjuic fins a llançar la mirada mar enllà, un blau ple de l'or del sol, que en aquella hora encara no escalfa. A una banda, la ciutat, que es desvetlla, que obre l'ull — que només tenia tancat tot aquest temps amb una miqueta d'ai! —; a l'altra, aquesta flonjor de la mar, mai com ara tan dolça i tan propera. Avingudes enllà, per corriols gemats, un raig de sol ens assenyalava uns roserars, i en cada roser, una rosa, unes roses. Les roses de Montjuic, amics, ja són obertes! Un vermell de sang, de sang alegre, ha florit arran de Barcelona. Al costat de la sang trista dels darrers dies, una sang alegre ha florit a Montjuic, i ens encomana una esgarripança de primavera; d'aquesta primavera que arribà ja fa uns dies. A primeres hores del matí, la mar, i el sol, i les roses de Montjuic, tenen la virtut de fer-nos alegres, de revelar-nos el secret de Barcelona, d'arrelar-nos més endins d'aquesta Catalunya estimada. Abans d'anar al treball, donar un tomb pel nostre magnífic parc, en aquest temps, vol dir sadollar-se d'una fe i d'un optimisme pel futur del nostre poble que rarament poden infiltrar els diaris, les ràdios, les fertilitats. Des

de Montjuic, sota el cel transparent, prop d'aquesta mar tan dolça, davant els rosers primaverals, qui pot tenir, encara, un dubte? Qui pot perdre la confiança? Qui pot tenir por? Qui pot fugir?

Dolça Catalunya... Dolça Barcelona... Qui pot tenir por d'una guerra, de les ires d'uns enemics d'aquesta terra nostra, que, si nosaltres no sabèssim defensar, es defensaria tota sola?

Tots aquells que fa un any i mig que esteu amagats dins una cambra! tots aquells que covau rancúnies i odis! tots aquells que, estemordits, aneu abscondits i només sortiu a les hores fosques del vespre, és aquells que heu perdut la fe en Catalunya! tots aquells que no sabeu encara «per què lluitem els catalans»; tots aquells que heu desertat de la Pàtria! tots aquells que passeu tantes angúnies i que patiu tant en terres estrangeres, per nosaltres! sortiu! Aixequiu el cap, i camineu avingudes de Montjuic enllà, quan el sol daura les roses i el mar! Veniu a veure la nostra Primavera! Veniu a veure per què lluitem, i a explicar-vos la nostra fe! Airegeu el vostre esperit, i afanyeu-vos a comprendre per què no ens movem de la falda de Barcelona, i per què cada dia l'estimem més, i per què cada dia hi tenim més confiança! Les roses de

Montjuic han florit! I és per aquestes roses que lluitem; és per aquestes roses, que el bombardeigs i la guerra no ens espanten! Es per aquesta Barcelona, «rica i plena» — encara que no volgueu creure-ho —, que res ni ningú no podria arrancar-nos-en! Catalunya, Barcelona, malgrat els homes, i contra els homes, o amb els homes, viu. I viurà. I primeres infinites bressolaran els catalans victoriosos.

«A la Rambla de Barcelona es venen flors», ha escrit un periodista estranger en una crònica datada a la nostra ciutat. Si, efectivament; a la Rambla es venen flors: les flors que en aquests moments perfumen de cap a cap la nostra terra i que són el símbol d'un triomf esclatant. Les bombes incendiàries, els canons, la fúria de tots els «voluntaris» salvatges que es tiren damunt nostre, no podran acabar amb les flors de Catalunya; no podran mai arrabassar-nos aquestes roses de Montjuic. Nosaltres caurem o no caurem sota aquesta fúria criminal; però, amics que esteu encauats, amics que sou lluny, no cauran ni floriran per a ningú més que per a Catalunya, lliure i victoriosa, aquests roserars que nosaltres estimem, i que són i seran nostres, només que nostres!

Francesc TRABAL

EUROPA — Me'n rento les mans.
REPUBLICA ESPANYOLA — Ja convenia: eren molt brutes.

pot marcar la pauta de l'actuació ministerial. L'enorme responsabilitat que ha contret fa creure que compta amb l'ajut dels sectors social-esquerrans de la Cambra, puix que del contrari hauria de caure de ple en braços del centre i de les dretes franceses, cosa que estaria en franca oposició amb la tendència esquerrista de Daladier.

La premsa amb què s'ha constituït el nou Govern no indica premeditació. Sembla que Daladier té el propòsit d'emprar-se a fons en una política de salut pública que pot provocar la reacció necessària al poble francès. De totes maneres, no hi ha gaires possibilitats d'èxit en aquest propòsit. La premsa parisenca ha rebut la formació del nou Gabinet amb certa fredor i no s'amaga de manifestar que el Govern Daladier no és el que actualment necessita el país.

Potser hi ha una relativa certitud en aquesta afirmació, però la situació gravíssima que vivia Europa en les hores de la seva constitució justifiquen la rapidesa vertiginosa de Daladier. No han de passar gaires dies perquè el món es doni compte de quina és l'actitud internacional que adopti la França amenaçada d'avui. Per la nostra banda ens atrevirem a assegurar una nova crisi per a ben aviat.

La retirada dels socialistes, que segons Lleó Blum ha estat una lliçó i un exemple per als partits polítics que avantposen llur interès a l'interès sagrat de la Pàtria, serà allò que possibilitarà la tornada al poder dels que ara n'han estat exclosos, més que per pròpia voluntat, per imposició de les dretes obstruccionistes que pretenen crear, a França, una situació semblant a la del 18 de juliol, a Espanya. I és que l'única solució possible per a la veïna República continua essent, malgrat tot, un Govern de Front Popular que deixi sentir la seva poderosa influència a l'interior del país i, molt més encara, a l'exterior.

França es partidària, potser per a evitar la guerra, d'aconseguir la ruptura de l'eix Roma-Berlin. En aquest punt concret de la seva política exterior, el Govern Blum mantingué la mateixa posició del Govern que el precedí, posició que adoptarà, sens dubte, l'actual Govern Daladier. Convinguem que aconseguir aquesta ruptura fóra un èxit decisiu per a la pau d'Europa. Però la política seguida per Itàlia i Alemanya, deixa entreveure serioses dificultats que han d'impossibilitar l'èxit d'aquest pla. Mentre França s'apropa a Anglaterra, mentre Chamberlain tracta d'afeblir l'amistat italo-germana, Itàlia i Alemanya inicien les negociacions per a establir un pacte de cooperació a la Mediterrània, amb la qual cosa s'afirma una vegada més que la guerra que el Duce i el Führer sostenen en territori espanyol no va drecada a combatre els espanyols, sinó a assegurar posicions prop de França.

Aquest fet, que els pobles franco-britànics han vist amb sorprenedora claretat, ha estat la causa de la reacció experimentada aquests darrers dies a França i, especialment, a Anglaterra, on s'han produït fets tan eloqüents, que Chamberlain no té altre posició digna que la dimissió. «Quan i com es produirà la crisi britànica? Fer vaticinis sobre el futur polític d'Anglaterra és difícil en extrem. La flemma britànica fa que la tolerància i la passivitat contrastin amb la fogositat reactiva. Podrà tardar més o menys a determinar-se l'acció combativa dels anglesos; però la veritat és que, situades les coses en el pla actual, la persistència fóra suïcida per a la pròpia Anglaterra i per a Europa.

Insistim encara, malgrat la solució donada a la crisi francesa, que ha d'ésser França la determinant de la reacció de les democràcies, en imposar política pràctica a la seva aliada.

La tossuderia de Chamberlain té la seva justificació en els anhels de pau d'un poble que podria perdre tota possibilitat dominant en aquest compàs d'espera. Si els països totalitaris es senten impulsats a recórrer a Anglaterra en cerca de diners abans que els

(Segueix a la pàgina tercera)

Apa

POLITICA INTERNACIONAL

ELS COMPROMISOS DE FRANÇA

En aquests moments extraordinàriament delicats per a la República Francesa, no manca qui està mirant amb lupa els tractats i pactes conclosos amb els països amics a l'objecte de consolidar la seguretat mútua. En altre temps, aquests tractats s'anunciaven amb estrèpit i es consideraven un èxit de la diplomàcia francesa. Avui molta gent tremola només de pensar que aquests tractats existien, i cerquen amb tota atenció els punts vulnerables que poden tenir i particularment si existeixen o no lligams concrets que obliguin França a posar-se al costat de la nació agredida — sempre amb el supòsit que els agredits seran els altres.

En la nostra crònica del 4 de febrer ja diem que la freqüència de les crisis era motivada per la inquietud i la inseguretat que caracteritzen el clima espiritual de la nació francesa. I afegim que a França «com arreu del món, per damunt del patriotisme, per damunt del sentiment col·lectiu, hi ha les lleis ineluctables de l'economia». Des d'aquella data la inestabilitat governamental va en augment. Les apel·lacions a la unió sagrada resulten vanes. La burgesia i el capitalisme ofeguen llur tradició liberal i democràtica amb l'obsessió obstinada que és preferible que s'enfonsi França i el seu meravellós imperi abans que els treballadors francesos trobin en aquella sagrada terra de llibertat una pàtria digna de llurs amors i de llurs generositats. I França està en perill i els treballadors volen salvar-la encara que els detentadors de la riquesa no vulguin. Ningú no els ho agrairà, però ells la salvaran.

La inquietud per Espanya creix, però els juristes i els polítics pensen que podran evadir un conflicte immediat. França no té compromisos amb Espanya i la ingerència del feixisme internacional a la península és cosa tan vella i escandalosa que ja no commou l'opinió pública. Basta el Comitè de No-intervenció per a cobrir-la, emparar-la i legalitzar-la. El cataclisme d'Austria fou una martellada terrible, però França no tenia compromisos particulars amb Austria, i el de la Societat de les Nacions no obliga França més que els altres Estats membres. Ara resta a primera línia Txecoslovàquia i aci és on entrem els dubtes i els perills directes i aci és on la pobra França guaita amb horror, amb la temença que algun fet consumat la posi en trànsit d'intervenir sense excuses ni ajornaments.

M. Boncour ha dit que França complirà els seus compromisos. Els febles i els aterrits pregunten neguitosos quins compromisos té França. Els juristes examinen curosament els tractats i troben que França té signat amb Txecoslovàquia el tractat de 15 de gener de l'any 1924 i el de Locarno de 15 d'octubre de l'any 1925. Aquest darrer no preocupa gaire: encara que no ho és, se li dona el caràcter de compromís col·lectiu i es fa dependre la seva sort de la dels altres tractats conclosos en aquella data assegurant el respecte a les fronteres establertes

pels articles 42 i 43 del Tractat de Versalles. Es diu que França resta en el mateix pla que Gran Bretanya, Bèlgica i Itàlia i que si un d'aquells instruments ha caducat, els altres tampoc no tenen valor. No creiem, però, que cap tribunal imparcial pogués acceptar una lesi tan confusional, car no existeix cap clàusula en aquells tractats que faci dependre el compliment d'un d'ells de l'existència dels altres.

Aquesta és, però, la conclusió que hom accepta més de grat. El primer pacte, en canvi, no ofereix cap subterfugi de responsabilitat col·lectiva. El signaren el difunt Raymond Poincaré i l'actual president de Txecoslovàquia, Eduard Benés, dos prestigis reconeguts en les esferes conservadores i pseudo-patriòtiques. Són vuit articles clars i precisos: els dos governs

repatani, sap que França no està fatalment compromesa a fer la guerra i es disposa sorneguerament a escol·lar el *bullo* com qualsevol Chamberlain.

Incorporada Austria al Reich, l'àrea d'Alemanya és superior a la de França i la seva població gairebé doble. Amb una Itàlia hostil i una Espanya colonitzada, França és presonera, si no té ajuts exteriors instantanis. França té milions de quilòmetres quadrats de terra escampada per tots els continents amb una població de seixanta-tres milions, indígenes, estrangers i pocs francesos. Però el perill més gran el té al Mediterrani, a Algèria infectada de filtracions feixistes i a Tunís, completament envaïda de camises negres italianes. Si la unitat de França no es realitza immediatament i si França no es redreça sense

EL FUHRER

es comprometen a posar-se d'acord en totes aquelles matèries exteriors que puguin posar en perill llur seguretat i la intangibilitat dels tractats de pau dels quals els dos governs són signataris. No hi ha cap clàusula que obligui automàticament a la declaració de guerra. Els dos governs es comunicaran, es consultaran, es concertaran, en una paraula, es posaran d'acord respecte a l'actitud que han d'adoptar davant del perill d'una agressió exterior.

La gent respira. La guerra no és inevitable. França pot pressionar Txecoslovàquia i pot discrepar d'ella si no fa l'impossible per a evitar la guerra. Txecoslovàquia pot fer el mateix amb França. Però hi ha un fons de lleialtat del qual, segurament, ni l'una ni l'altra no partiran. I hi ha una llei de necessitat que les lliga i que si arribés a debilitar-se fóra mortal per a totes dues. Però el gavatz

apocaments i temences, la seva caiguda serà vertical i res ni ningú no podrà detenir-la. Gran Bretanya està al seu costat, però, com sempre, porta la batuta. Si un dia França vol sostenir la pau aconsellant i pressionant Txecoslovàquia perquè doni satisfacció a Hitler i ajorni la guerra, no trobi estrany que Gran Bretanya l'aconselli i la pressioni perquè doni satisfacció a Mussolini i li traspassi pacíficament alguna possessió mediterrània. Aquestes generositats a costa d'un altre, són sempre possibles, però això no evitaria el cataclisme. És preferible afrontar les situacions difícils i lluitar quan l'hora és arribada. Nosaltres no ens haurem de penedir mai d'haver acceptat el nostre destí i haver lluitat contra totes les adversitats i totes les defeccions.

M. SERRA I MORET

ELS INFANTS SOVIETICS

En el món eslau, el miratge canviant de la planúria inacabable ha dirigit, durant milers d'anys, la vida del poble vinculat a la terra per la doble cadena de la tradició i de la inèrcia. El temps, els conqueridors, els pobles que asseljavien les terres albes del que avui és el centre de la U. R. S. S., modificaven únicament l'estructura estatal, però no entraven de ple en la vida del poble. Aquest sofert i insatisfet en les seves necessitats, vegetava i vivia una inacabable tragèdia, una esclavitud repulsiu que el feia en ell mateix objecte de pròpia desconsideració.

Passaven els anys, s'esfumaven en el record dels pobles; els segles; res no canviava. Un dia era un tsar, l'altre dia era un nou conqueridor. Eslaus o tàrtats, occidentals o orientals, tots els que manaven prescindien del poble, i la vida seguia, la tradició continuava esperonant les voluntats sotmeses. Però la inèrcia era més forta que la voluntat oprimida; el poble no canviava.

Ni religions, ni filosofies, ni novel·listes podien transformar la massa desposseïda de força i mancada de voluntat. Era la inèrcia que operava constantment, eren els mateixos camps, les eines iguals que servien pels mujiks de la gran Rússia.

Eren els mateixos costums, que, arrelats en el poble, es succeïen com els hiverns, com les males collites, com les cíclics misèries, que, amb la tragèdia de la fam, esdevenien, pel poble aclaparats, fets normals, malalties epidèmiques amb cronomètrica repetició.

Però un dia, el poble adormit es despertà, la vida va recomençar després d'haver estat adormida milers d'anys. Ja no eren els conqueridors els qui modificaven l'estructura social de la gran Rússia; eren els treballadors, eren els camperols; la tradició fou vençuda, la inèrcia superada; de les terres que serveixen de suport a races distintes n'havia sorgit una Revolució.

Aquest trontollament social operava canvis intensos, constants modificacions. Era la vida jove, la nova vida, que, començant per la infantesa, es presentava a la palestra dels pobles amb el decidit propòsit d'ocupar un lloc d'honor.

La infància somiava, mentrestant; els nens i nenes obrien els ulls i el sol els aciriava la cara. La infància russa ja no existia, començava la infància soviètica.

Un dia, en un tramvia que anava molt ple, vaig pujar per la banda davantera. Tot seguit un inspector em va reclamar el bitllet; com que no en tenia, vaig pagar un ruble de penyora.

Però em va estranyar que, anant tan ple, els passatgers no passessin al davant, i preguntant-ho, em van dir: Aquest lloc és reservat pels infants i per les mares, pels invalids de guerra i per les persones de molts anys.

El cobrador, en el tramvia, va assegut i en passar per davant seu els passatgers han de demanar el bitllet; qui no el té pot ésser penyorat, com em va passar a mi. Únicament estan exempts d'aquest formalisme els infants i qui els porten.

Un altre dia era en una fotografia. Era un dia en que no treballaven les institucions; el dia 6, hi havia molta gent que volia fotografiar-se.

Però jo veia que les mares que portaven infants passaven abans. Un nen, que tindria dos anys i mig, amb un abric i caputxa de pells que talment dirie un osset molt petit, jugava entre tots i amb tot. En un moment va despenjar el telèfon i des de la central contestaven. L'encarregada, dona que en aquells moments estava molt ocupada, va contestar dient: — És un petit ciutadà que ha despenjat el te-

lèfon—, i fins i tot va parlar amb la central.

Aquell nenet va enamorar-se de la meua boina i fins que li va passar el desig de posseir-la no vaig poder obtenir-la de nou.

Tothom reia de les seves facècies, tots jugaven amb ell; sovint la mare volia fer el seriós; però aquell infant seguia la seva tasca sense temença de cap mena.

Va arribar el moment de fotografiar-se, i totes les mares i persones que porten infants passen primer, perquè els infants no hagin d'esperar. Un dia, em trobava al Botxoi Teatre, el teatre de l'Òpera de Moscou, el gran teatre, vestigi magnífic de l'època imperial. El tsar hi tenia una llotja esplèndidament arranjada. Ho és encara, però no són els dignataris, ni els tsars, ni els nobles els qui ocupen la llotja. Representaven l'òpera *Sadko*. I en la llotja imperial els infants aplaudien entusiàsticament.

I així en tots els aspectes. La llei soviètica protegeix els infants, els encarrila vers un millor demà. De petits

INFANTS SOVIETICS

es troben voltats d'afectes com aquell nen que feia facècies a la fotografia, com aquells qui ocupen un lloc de preferència en els tramvies, com els qui van al millor seient del teatre.

Els palaus del tsar són avui habitats pels infants. Les cases dels nobles són escoles o clubs pels petits, i els pioners tenen meravelloses cases de cultura.

La llei soviètica no és una llei morta. El record d'altres temps s'esfuma davant la realitat present. El gran Gorki, l'amarg, com diu en rus el seu pseudònim, ja no veu la infantesa amargada. Els temps passats eren cruels pels infants. La rigidesa de la vida familiar, la falta d'instrucció, la manca de comoditat havien situat els infants soviètics, com Gorki, dintre de l'amargor d'una vida insuportable.

La llei soviètica és la mateixa, i per molt que la llei protegeixi els infants, els poble va més enllà.

Llei i interpretació, poble i sentiment, tot arrela a la U. R. S. S., perquè els infants no coneguin la tragèdia de la vida soviètica dels anys de la guerra imperialista i de la guerra civil.

Perdran el temor que sentien els infants, en el temps dels tsars, als pares, als polítics, als mestres, als ciutadans.

Els forjaran una personalitat lliure d'entrebancs que són el resultat de l'egoisme dels homes, santificat per la tradició i imposat per la llei.

Els seguiran el camí de la vida, forts, decidits, entusiastes i feliços, perquè l'educació dels pares i dels tutors és educar els infants i preparar-los per a una activitat útil a la societat.

Pau BALSELLS

UNA CARTA

«A les nou ens despertem i en el poblet realitzem una sèrie d'anades i tornades de local a local.

«Dilluns, a pic i pala! i en una altra població. En aquesta, m'hi he passat una setmana, vivint en uns barracons a l'americà, situats al costat del riu... Allà hi he tornat a agafar la bronquitis. Però, noi, el paisatge és selvàtic, admirable!... Les terres aragoneses, per ara, m'han fet una impressió: molt pobres, però d'un encis meravellós. No sé, tenen un no sé què d'agre-dolç...»

«I, ara, altra vegada cap allà on vaig arribar en principi aquella matinal serena, de fred i de vent, menjant pols i tragant son.

«El primer que he realitzat ha estat una magnífica guàrdia. Quan m'ha tocat el punt de la nit: de 12 a 2, és quan he pensat amb casa, amb tu i amb la sèrie de vides i de fets agradables que envolten la nostra condició d'éssers. He llucat la mare, dormint en un panteix comprensible, en una angoixa dolorosa, en un sofriment moral enorme... Els seus dos fadrins, joia humil dels seus millors esforços, estan a la guerra, són fora... És mou constantment i mormola paraules. I també he vist el pare, dormint per un esforç de voluntat, imposada per la necessitat ineludible de portar la casa i aguantar l'equilibri. He vist la nostra germana volguda, enyoradissa, amb l'esperit ple de fermeses i amb desigs de què imperi arreu del món la Pau, l'Amor, entre tots els homes... Ella mateixa està esgarriada de veure com, amb ulls indiferents, la Humanitat permet tants crims... M'interromp la fressa de passos. Albiro ràpid els estels: l'Ossa Major, què bonic fa! Decanto immediatament la vista: una miserable rata és perseguida per un famèlic gat de color blanc i negre, amb ulls cobejosos de botí!... Ve't aci perquè m'he posat en prevenció! — Torno cap a casa: els nens i l'àvia també dormen... O, passejar-me per les nostres habitacions, la galeria, el menjador!...»

«M'han rellevat. En aquests moments anava a dedicar-me a la teva personalitat! Suposo que em perdonaràs, però... veus? aci tens la compensació: t'escric una carta quilomètrica avui que tinc descans.

«Ara continuaré amb el pensament d'aquesta passada nit de guàrdia, tancaré els ulls dins de pocs segons i el somni acabarà al cap de quan...? No, no! Desitjo saber què és de la teva vida, què fas, que deixes de fer. Com et trobes, que estudies, quantes vegades has pensat en casa, en la mare i el pare; els germans; amb els amics, amb les excursions i el treball de tècnic. Vull que em diguis si has sentit l'encis de les terres que has trepitjat i... si pots contar-me alguna aventura. Si és amorosa, guarda-te-la, doncs a mi m'hi sobra la dona. S'ha tornat tan egoista, tan ignorant i falsa que ni versos li dedica. Així tinc menys feina. Abans, tot era escriure cartes llargues i plenes de poesia que m'encisava. Ara, ja s'esperaran!... No sé què em passa, però m'he tornat esquerp i desconfiat. Em sembla que ja m'entens, veritat?»

«Tot el que he escrit, com comprendràs, és fill del racioni o d'instants de lucidesa. Si, germà, la guerra és una cosa molt dura i molt amarga. Una cosa que no hauria d'existir al món!... però, en veritat, és el que desgraciadament existeix sempre, sigui en una època o altre. No hi ha més: per avançar hi han d'haver commocions... Una prova: aquest fusell que he tingut entre les mans aquesta nit de servei, és una arma horrible, humanament parlant. El seu mecanisme, la seva funció és destructora.

«Encara que no vulguis has de recórrer als mateixos procediments anoreadors d'aquells que volen fer desaparèixer; d'aquell que, segurament, té tantes ganes com tu de viure una vida senzilla, dolça, coronada per la llibertat i la justícia entre els éssers humans!

«Escriu-me ràpidament. Mentrestant, una abraçada cordial del teu germà és teva.

«P. S. — Quanta literatura!»

Tancà R... la carta. Donà una mirada ràpida a l'ample del balcó. Cel nítid. L'atmosfera, en aquella hora de la

tarda, convidava a fruit a ple pulmó de la pau regnant...

No obstant, R... estava a la guerra...

Joaquim TORRES

— I no li fa res que els alemanys destrueixin Espanya?
— No.
— Així vós sou un fill d'ària!

L'ARMA DE LA DIGNITAT

Els homes de certa edat o de condicions temperamentals o físiques que els priven de treballar directament per a la guerra, tenen el deure d'aportar-hi l'esforç moral, l'exemple del temps heroic, d'homes que saben sentir i pensar per damunt del fet momentani, que no es deixen endur moralment per la impressió efímera. Car dir-ho per a l'home del carrer, i, sobretot, per al responsable d'un càrrec públic.

Si aconseguim èxits militars o diplomàtics contra l'enemic, ens n'hem de sentir estimulats per a continuar treballant amb més fermesa que mai. Si toquem amb cap escull, si ensopaguem i patim cap caiguda, hem de reaccionar arduament.

Es molt difícil de destruir un covard d'un enemic, en qui ens parli com a pessimista. Però és lògic de tenir sempre present que les forces espirituals fan miracles. Napoleó, presoner, Napoleó, que era un home intel·ligent, vençut, comprendgué la força immensa de l'esperit i confessà que amb la seva derrota triomfava l'esperit contra la matèria, o la força espiritual contra la força material.

No us espanteu, doncs, els qui no pugueu demostrar la vostra utilitat material i directa contra l'adversari. Perillu, però, en moments greus, si tampoc no vòdeu presentar el vostre exemple d'heroicitat moral. En circumstàncies extraordinàries, cal oferir actituds dignes, respectables, millor encara, exemplars, imponents, com a probabilitat màxima de salvar-se àdhuc materialment. L'home que es deixa anar al bat del vent com una fulla seca, és tractat, per la tempesta, com a fulla seca.

L'home que en circumstàncies greus actua com un tou, fa fàstic als més compassius, i desvetlla la ira dels qui fan esforços i sacrificis suprems.

No val a garlar per a simular que treballem. No val a dir propòsits i raons sense sotmetre-s'hi. Avui aquest joc és massa vist.

Cal actuar dignament: hom ha d'escanyar-se la por, la mandra, la golafreria i tots els vicis.

Ha arribat el moment heroic i exemplar per a tothom.

I tothom sap que qui no ho fa així, és un enemic de la victòria, és un adversari emboscant. O és una fulla seca, que ningú no deixa de trepitjar.

LLIBERTADA

Un govern de tràmit, a França

(Ve de la pàgina primera)

«fets consumats» obliguin Chamberlain a cedir davant l'amenaça constant de què Itàlia i Alemanya fan objecte. França, és possible que la pau sigui assegurada per la manifesta impotència dels atacants, en el qual cas tot l'èxit de la derrota feixista correspondrà, sense limitacions de cap mena, a Espanya.

La nostra resistència actual té, doncs, dues característiques substancials: la de defensar Espanya de la invasió colonitzadora i la d'impossibilitar l'atac a França. Per això posats en aquesta situació determinativa, cal que França i Anglaterra sàpiguen correspondre a l'esforç d'un poble que, per damunt de tot, treballa per la pau d'Europa.

França, doncs, haurà d'enfocar la seva política interior en un sentit defensiu i l'exterior en franca posició ofensiva. Però per a donar efectivitat a aquesta política, cal que Anglaterra deixi les vacil·lacions de banda i es situï obertament contra les dictadures.

Manuel VALLDEPERES

PETITA «SUITE» GIRONINA

PONT SOBRE L'ONYAR

Visió clàssica de Girona, visió de targeta postal: El riu Onyar, no pas gaire nitid, canalitzat per dues fileres de cases de pisos en llur impúdic posterior. Aquarella bescantada per mant viatger distret i reivindicada per la ploma subtil de Mestre Ruyra.

Surmuntant l'aiguabarreig urbà, l'esveltesa femenina de la Catedral — tota sencera damunt dels teulats —, el cerimoniós campanar de Sant Feliu i, al final de les edificacions, un tast de Devesa, insinuant la frondositat del gran parc.

Ponts diversos assenyalen els compassos d'aquesta «obertura» gironina, en la qual s'enllacen els diversos motius de la simfonia esplendorosa de la ciutat de pedra.

PORXOS

Per un d'aqueixos ponts entrem a Girona, a la baixa Girona antiga. La Rambla ens acull; una rambleta modesta i simpàtica, acolorida i sonora al matí, quieta i muda a la tarda.

La Rambla ens acull i les boques dels pòrtics laterals, que són la seva essència, ens xuclen. Sota d'ells — basar i recer —, mentre al defora plovisqueja, veiem com es fan riotes els paraigües regalimants dels transeünts amb els que pengen de les vigues pagèsivols.

I anem més endintre, i trobem més porxadets. Plaça del Vi. Senyorialisme democrata, catalanesc, evocador d'una pretèrita vida ciutadana esplendent, amarat avui d'un quietisme provincià que viola el traït polsós i baladrer dels autos de linia.

A l'esquerra, el carrer de Ciutadans, expansió del parialisme burgès de la plaça. Carrer de Ciutadans! Nom suggestiu la substitució del qual constituiria un crim de lesa ciutadania.

VIA-CRUCIS

I ara, comenceu a endinsar-vos per qualsevol lloc al laberint dels vells murs de Girona. Comenceu a ascendir pel «via-crucis» de la ciutat levítica, deturant-vos en les seves estacions fins a la majestuositat de la Catedral.

Carretons tortuosos, graonades innumerables de remembrança bíblica, romanalles nobiliàries en recòndits portals i finestres, i, a cada pas, entre atapeïments d'habitades insanes, tossals de pedra que van reproduint-vos, un a un, el pas canviant dels segles: vestigis escadussers de la remota vida romana; monuments senyers de la glòria nacional, sota una línia artística genuïnament nostra; tristes parets obedièntes a un pla d'organització estatal en mans de la dominació horbònica; senyals de lluites amb el francès, l'urpa del qual amenaça Girona amb insistent cobdícia...

Però, sobretot, la metròpoli eclesiàstica: els grans recintes monacals i els temples superbs, des del vell Sant Pere de Gillagons, de romànica rancier, representant pur del nostre art nacional, passant pel gòticisme sever de Sant Feliu i acabant amb el fatxendós barroc de la Seu, imponent dalit del cim de la seva escalinata, dominant tota Girona i el seu pla amb l'urc de l'Espanya imperial.

PEDRA I PEDRA

I bé; esteu a la plaça del costat de la Catedral, on encara us apar que

solleu les cendres d'un auto de fe. Damunt el vostre cos minso, l'enorme torre de la Seu; als vostres peus davalla la ciutat, ampli mantell de pedra del tità.

Repasseu la seva escorta: Sant Feliu, company inseparable de la Seu, dignament situat uns graons per avall del soli magnífic; petrificades morbideses de Sobrepotes; Banys Arabs, graciosament resguardats; la catalaníssima Pia Almoina; el Palau Episcopal, amb la faç plena d'estucs com un cortisà de Lluís XV; la xaruga Universitat, sostinguda per miracle; l'encastellat Monestir de Sant Domènec, a l'entrada del qual un pastitx d'obra blaquejada fa saber que s'és convertit en caserna d'Infanteria... Enllaç de pedres centenàries, cada una d'elles amb un episodi a contar. Apotosi gironina encimbellada de carrerons en rampa i corrués de graons escrotonats.

Què hi ha darrera aquesta massa de pedres?... Què pot haver-hi que clogui dignament aquest devessall monumental?... Ah! Hi ha, encara, la muralla. La muralla alterosa, ferma, integrada gairebé, que, oblidada dels gironins, vetlla recelosa el conglomerat històric de la urbs antiga, la qual clou per la part alta en tota la seva longitud. Pedra amb pedra!

El ciutadà actual de Girona no cospa pas el diàleg planyivol de la muralla amb les edificacions contigües quan passa, aqueferat o distret, per aqueixos recintes de la ciutat, que són sagrats i que haurien d'ésser sostrets al viure quotidià amb els seus irrespectes i la seva descura.

EIXIDA

Eixam fora muralla per la porta de Sant Cristòfor, obagós paratge de flaire medieval. Ja s'ha acabat la ciutat. I, mentre la muralla s'aguanti, no hi haurà ciutat part de fora. Quin luxe per un poble poder fer compatibles les necessitats del progrés amb els respectes a la tradició! Part d'abaix de la ciutat, cap al pla acollidor, el progrés ha bastit «buildings» i xemeneies, estacions de ferrocarril i assortidors de gasolina. En la part alta la tradició conserva la muralla materialment i moralment.

La muralla careneja i a poc que la deixeu enrera, per tal d'apreciar el seu conjunt evocador, ja descendiu per la vessant oposada a la falda de la ciutat.

Per damunt la muralla i els seus domossos d'eura només sobresurt la Catedral i Sant Feliu, l'acord que constitueix el leit-motiv gironí. I, al fons, termes posposats de muntanyes auriolen de suavitats el sintetisme punyent de la pètria silueta.

DISSONANCIA

Ara, gireu-vos d'esquena a la ciutat amagada i sadolieu-vos d'aquest pesebre que teniu als peus. Vall de Sant Deniel. Sinuositats moradenques, recent llaurades i xopes de les pluges tardorals, de bracet amb verds pradells vellutats, descendeixen cap al fons del torrental abscondit pels albers, i tota la vall guspireja de cases escampades i us roba el cor un agrupament minúscul que es fa anomenar poble, redossat al monestir que li dona nom.

Per la clariana que s'obre de cara al nord, a la vostra esquerra, apunta, tot ensotolat, Sant Pere de Galligans, amb l'extrem de ciutat que presideix, i albireu l'Onyar i el Ter ajuntant-se a l'ombra de la Devesa i arrecerant-se al barri del Pedret.

Dalt del turó, contrastant amb la nota xiroia que li comunica el riu i el carrilet anacrònic de Banyoles, un espectacle tètric: les runes del fort de Montjuïc, en mig d'un paisatge sense paisatge, immòbils, nues, silencioses, i en les quals no gosàrieu d'entrar per temor a trobar el sòl entapissat de cadàvers...

AIGUA I ARBRES

Ja heu baixat fins al Pedret. Carrer de mitja galta, enamorat del riu, disputat pel Ter i per l'Onyar. Guaitau com es mofa del carrilet quan s'interposa entre ell i el riu, com un ca petener.

El riu. Ample, polit, assenyat. Espill de les torres de la Seu i de la Collegiata.

Un modern pont metàl·lic, per on passa la via ferrada, es sobreposa a la visió de vellúria talment un muntatge fotogràfic.

I penetreu a la Devesa. Us submergeu en aquella mar de flonjors policromes que deu vist tan compacta dintre la seva extensió des de diferents miradors de la ciutat.

Som a l'octubre, al punt dolç d'aqueix parc incomparable, quan es vesteix de totes les seves pompes en un devessall de tonalitats i quan s'encatifa d'una espessor de fullam ocre, per on sou temptats de llençar-vos a bracejat.

Situats al començ d'un dels passeigs, la seva grandiositat té molt d'escenogràfic. Fora dels primers termes, la resta us apareix com una immensa i

plàstica tela de fons, perduts els rellieus dintre la resplendor velada d'un sol que va a la posta.

I des dels jardins centrals, de verd perenne, aprecieu el contrast de color que ofereixen les altituds dels plàtans gegantins, de fulles d'aram enceses en una orgia colorística per la llum blonda del sol de mitja tarda autumnal.

POSTA DE SOL

Des d'un pont sobre el Ter, en la part oposada a la població, contempleu el panorama gironí per damunt l'abrada tupida de la Devesa.

El sol està morint a un costat, just a l'indret d'on baixa el Ter, irisat sota el doll de fulgors que l'escomet a l'esbiaxada. A la banda contrària, al tombant del riu, hi ha la filera blanca de cases del Pedret. Les ribes del Ter, amb els reflexos de la posta, prenen una sedositat de paisatge artificial.

Dreueu l'esguard i us adonareu d'un espectacle insòlit, que només una posta tardoral entre totes les postes i una sola ciutat entre totes les ciutats poden oferir-vos: Girona està cobricelada d'un núvol opac i difós, acabada d'un seguit de dies de boira i de pluja que li són peculiars. Damunt la ciutat pesa una atmosfera llòbrega, d'una grisor de plom. Però d'allà baix a l'horitzó, d'aquella faixa de cel pur entre boira i muntanya, l'astre agonitzant llança la seva incandescència, tota rasa, per desota la boirada l'orda, i després d'arborar les cimes dels plàtans de la Devesa, va a esbaldellar-se a la façana apitrada de la Catedral i el seu cloquer, a la qual — esbaldida per les pluges recents — encomana una àuria lluisor, intensament metàl·lica en la mitja penombra de la ciutat. I, quan el sol s'ha ajocat darrera les llores muntanyenques, es verifica un «concertant» d'entonacions mutables que, com llanterna màgica, projecta damunt les pedres frontals de la Seu una successió de tints indefinits, variants d'una porpra solemne en què es resolien els carmins i els morats de l'horitzó calidoscòpic.

Se us antull que el tità de la Seu esguarda amb ira santa la ciutat confiada al seu patronatge, culpable de qui sap quin pecat ocult, i que, en mig del foc sagrat d'aqueixa posta teatral ha de retrunyar en la tenebra la veu divina, i les entranyes de la terra s'han d'obrir per sepultar per sempre més les pedres centenàries de la ciutat heroica, i restar només en peu la Catedral, serena, com una nova Arca.

FINAL

Un altre dia, seduïts pel bucolisme que trobeu en eixir només de les darreres cases de Girona, us heu allargat pel pla, entre la geometria dels camps asonats per les pluges, promptes a rebre la sembra fecundant, i des de totes bandes sou saludats per masos odorants de sentors rústegues, amb llurs pallers de quadre a Poli i, no molt lluny, la parella de bous solcant la terra xopa i prolífica. El conjunt té un dolç encis femení.

Més enllà, en mig d'una placidesa de somni, sola entre els camps llaurats reposa una ermita inefable, parroquial d'un invisible llogarret escampat per la plana. La seva torre vetusta i els quatre xiprers del seu cementiri transporten els vostres sentits a regions espirituals.

Amb tot, la ratlla blanquinosa de la carretera, no gaire apartada, us adverteix del pas, per aquelles quietes suavitats autumnals, d'una moderna amazona en bicicleta. I, en seguir-la, reveieu allà baix, confoses per la calitja de la tarda, les pedres de Girona enflant-se costa amunt, de genollons als peus de la Catedral altiva. Els dos campanars companys, de la Seu i de la Collegiata, brillen en el conjunt imprecis.

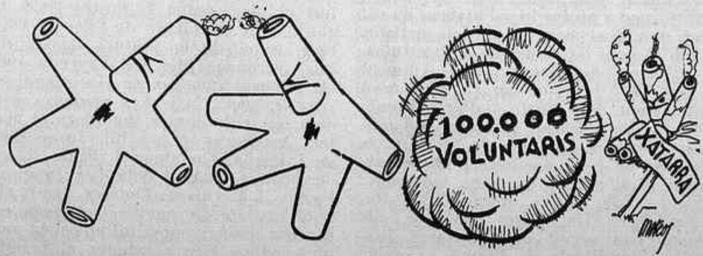
Creguts, en l'estampa rural que petgeu, que aqueixa visió entelada no és més que el miratge d'aquella ciutat que ahir vau conèixer, seguiu a guanyar les petites serres alzinades que teniu a prop, on s'amaguen tot de mases ufaneses i des d'on us prometeu gaudir de solemnes panorames muntanyens.

I, d'esquena i tot, ressona al vostre cervell l'acord visual de les dues torres majestàtiques, leit-motiv gironí.

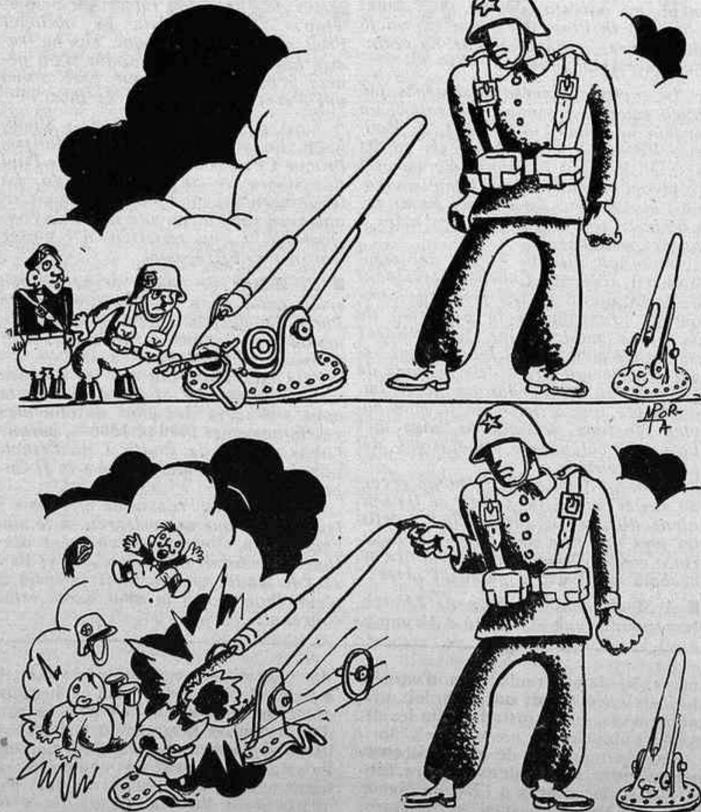
Josep TORRELLA

Maria CARRATALA

DANSA DEL FOC, por MATEOS

Andante piano. Des d'Etiopia a «Franquista»... Fortíssimo catalán. Final caputo (o Caporetto)

Gràfic comparatiu de l'armament i dels homes. Ells i nosaltres

LA JOVE PINTURA CATALANA

MIQUEL VILLÀ

L'art és l'expressió humana a través d'una tècnica definida.

Inventada la pintura a l'oli, la matèria pictòrica ha d'ésser la tècnica favorita del pintor, perquè aquest, a l'inrevés del dibuixant, ha de fer el sord a les suggestions dels grafismes purs dels primitius, florentins, Ingres, Degas, etc., i no ha d'emprar altra arma que el color. I emprar-lo amb llarguesa ja que, posseint un instrument d'una força tan considerable com aquest, un instrument tan ric, tan sumptuós, perquè no fer-ne un ús abundant?

Es el que fa el pintor Miquel Villà, que empra sense avarícia el color, no lleugerament com un Renoir, per exemple, sinó fortament, com Rembrandt. I aquest color seu és d'una riquesa i d'una densitat, que pocs igualen en l'actualitat.

Servint-se amb generositat del color, doncs, Villà pinta el que veu. Però veure, per a ell, és interrogar la natura en colorista, és considerar els objectes sota l'angle del color, és destacar de la feixuga i multiforme aparença dels elements els grans plans colorits. Veure, per a ell, és transformar el real, el qual, de vulgar, esdevé gairebé encantat. Perquè tots els detalls ordinaris, arrugues dels rostres, accidents del terreny, fulles dels arbres, que ens mantenen presoners de les aparences, es volatilitzen sota la mirada lúcida de Villà, per a convertir-se en matèria riquíssima de qualitats i de matisos pictòrics, en pasta sa-

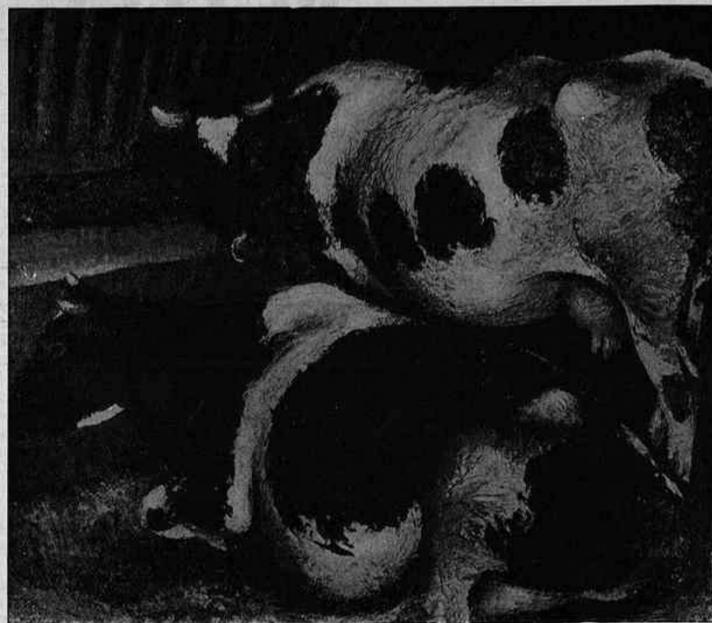
borosa de sumptuositat rarament igualada, que participa de totes les característiques d'un univers de somni.

I aquesta *féerie* és exclusivament una qüestió de tècnica. Perquè tot l'es-

forç d'artesa de Villà es concentra en l'exageració d'aquest fenomen, en la seva sistematització. La seva tècnica es converteix en un instrument veritablement màgic. Les obres de Villà

MIQUEL VILLÀ : GALLINER

MIQUEL VILLÀ : VAQUES

realista de Rembrandt, s'ha parlat amb molta insistència de pintor visionari.

Sebastià GASCH

Miquel Villà va néixer a Barcelona el 15 de febrer de l'any 1901.

Rodamón infatigable, ha fet diversos viatges al Sud i al Centre d'Amèrica, residint molt de temps a Bogotà, on féu la seva primera exposició: obres juvenils, evidentment desorientades, però reveladores d'un fort

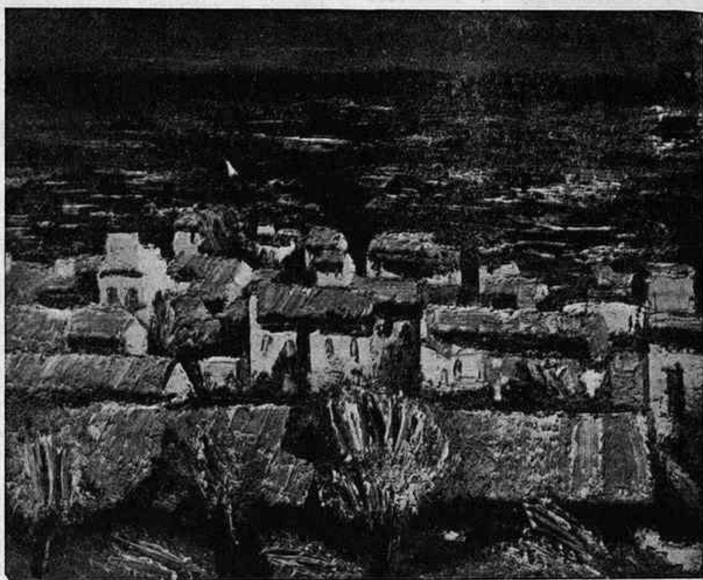
temperament i que aconseguiren un gros èxit de públic i de crítica.

Més tard, visità Anglaterra, Holanda i Bèlgica, i s'instal·là a París el 1922, on exposà regularment al Saló de Tardor i als Independents, essent acollides molt favorablement les seves aportacions pels crítics francesos més representatius.

Fixat definitivament a Catalunya des de l'any 1929, no ha deixat de treballar intensament a Barcelona, Masnou i Poble de Segur.

MIQUEL VILLÀ : NATURA MORTA

MIQUEL VILLÀ : PAISATGE

ens ofereixen totes un aspecte irreal. Ens transporten a un altre món per la voluntat d'un tècnic que dedica tota la seva vida a l'estudi del color.

No és nou el cas del pintor que, partint de la natura, dona a les seves teles un aspecte sobrenatural, per tal com l'única voluntat de no percebre en la natura més que una sola qualitat de les coses: els colors, Rembrandt; la forma, els cubistes; el color, els impressionistes. D'aquests darrers, ha dit André Lhote que foren veritables creadors de fantasmagoria, perquè, a còpia d'analitzar la natura, a còpia d'esguardar les coses sota l'angle de la llum, veieren aparèixer, en lloc del color específic, útil, d'aquests objectes, matisos inesperats, a base de taronjat en les parts il·luminades i de blau en les parts obscures.

De més a més, molts pintors d'altres temps, sòlidament arrapats a la terra, com Villà, i que, com ell, han pintat el que han vist, han engendrat mil formes i colors sobrenaturals, sense altra intenció que de fixar un espectacle real.

Es que molt sovint, pel simple intermediari dels objectes més familiars, el pintor es troba introduït en un domini fabulós.

No oblidem que davant l'obra tan

OLOT : LA SEVA ESCOLA I ELS SEUS ARTISTES

EL PRIMER TERÇ DEL SEGLE XX

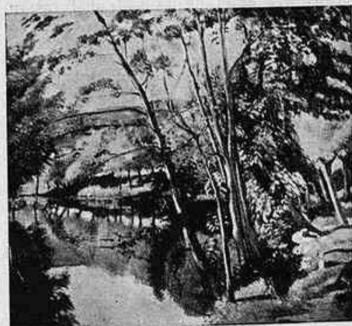
III

Amb el traspàs de l'avi Berga, ocorregut, com ja vàrem indicar, a la tardor de l'any 1914, podem dir que es clou una de les etapes de l'evolució de l'Escola Olotina per a iniciar-se'n una de nova.

Va ésser en el curs 1915-16 que el pintor vilanoví Ivo Pascual, nomenat Director de l'Escola Menor de Belles Arts la primavera anterior, inicià la seva actuació, no sols amb algunes innovacions en els mètodes pedagògics de l'esmentada Escola, sinó que, instal·lat definitivament a Olot, després d'haver-hi passat un parell d'estius, contribueix a valorar algun dels aspectes del paisatge olotí, que fins aleshores no havien estat interpretats. Precedent Ivo Pascual de la comarca del Penedès i enamorat del paisatge taragoní de Ciurana, es comprèn que, sense deixar d'atendre el nostre paisatge tradicional interpretats preferentment els aspectes tardorals de les regions més seques i que, amb la cooperació dels Francesc Vayreda i Ignasi Mallol, posés a contribució la reconada de les Coromínates que, per tractar-se d'un lloc molt arrecrat, propi per a pintar-hi a l'hivern, ha estat qualificat per algun dels artistes amb el nom de «Paisatge amb estufes».

L'estada de Rafael Benet, durant l'any 1922 i la no tan regular, però persistent dels Enric Galwey, Domènec Carles i Rafael Llimona van ajudar també que entorn de tots ells es formés un estol de joves pintors, que avui ja s'han fet un nom, tals com: Vicens Solé Jorba, Josep Pujol, Ramon Bernadas, Pere Gussinyé, als quals han seguit posteriorment Joaquim Marsillach, J. Llumà i Xavier Vinyolas, alhora que al voltant d'en Martí Casadevall es formava un grup Quintana, que morí jove, després d'ha-

ver passat una temporada a París; Lluís Curós, Miquel Farrarons, Jaume d'entre els quals cal esmentar Enric Sala i posteriorment Lluís Bernadas, Joan Traiter, entre altres.

VAIREDA : PAISATGE

Un altre dels caires que no seria just oblidar, dintre la nostra visió de conjunt de l'evolució de l'Escola Olotina, és el de la pintura tipista, la qual, arrencant del vell Vayreda amb els famosos quadres de «La recança», «Arri moren...!» i «Les primeres calces», va tenir com a seguidors el mateix Avi Berga, el seu fill: Josep Berga i Boada, l'amateur J. Pinós, i, en els nostres dies, el detallista Joaquim Farjás i J. Olivet Legares, amb els quals podem dir que l'eclecticisme en pintura assoleix possibilitats més amples, àdhuc per a satisfer el brugés exigent.

Cal reconèixer, però, que les figures centrals d'aquest període, van ésser

Francesc Vayreda i Ignasi Mallol els quals, després d'haver cursat els seus estudis a l'Escola Galí de Barcelona, i d'haver passat junts un hivern a París, amb Domènec Carles i l'escultor Esteve Monegal, acabaren per residir llargues temporades a Olot, on, al costat d'Ivo Pascual, contribuïren a la formació de l'esplet de joves pintors que hem esmentat. De tota manera, era gran la diversitat de temperament d'aquests dos pintors, que feia que, mentre En Vayreda podia seguir pintant en plena conversa amb diversos amics que el voltaven, això no era pas possible a l'Ignasi Mallol, el qual, necessitat de poder pintar sol i independent, fixà, per llargues temporades, la seva residència en poblets dels voltants com: Les Preses, St. Privat de Bas i en algun mas del Pla de Bianya.

I ara clourem aquest article, acolorint-lo un xic amb el record dels esdeveniments polítics que durant aquests temps varen escaure's. Instal·lat en Mallol a Olot a finals de l'any 1920, d'on es pot dir que no es va moure fins que el traspàs d'En Francesc Vayreda, ocorregut el 1929, va portar-lo novament a terres de Tarragona, va poder viure-hi els temps de la Dictadura, la qual, donada la tradició francament catalanista de la Comarca, no pogué menys de deixar-se sentir intensament.

Tancades les societats no afins al moviment, llurs associats van veure's obligats a refugiar-se, per a passar els llueires, en locals improvisats i un d'aquests va ésser l'anomenat Cafè de Cala-Pietat, del Passeig del Firal, en el qual la penya dels catalanistes es reunia quasi diàriament. Per cert que les rialles i la gatzara que des de fora es sentien, van ésser, per molt

CARNET DE LES ARTS

■ Gumsay, que amb tanta causticitat sap traduir els afanyos del moment i denunciar els crims del feixisme, i de l'art del qual ens ocupàvem darrerament en aquesta pàgina, ha tingut oberta a la Pinacoteca una exposició de pintures i dibuixos, que ha obtingut un èxit molt viu.

■ La revista francesa *Beaux-Arts* publica aquesta setmana un coratjós, un ardent homenatge a Courbet, de Maurice Vlaminck, que celebra els mèrits sota el qual passà l'impressionisme i fa justícia al pobre gran home acorralat i burlat, avui encara, per haver expressat el seu sentiment «per actes i no per raonaments».

Vlaminck estuava el rol del comunard Gustave Courbet, president de la Comissió de les Arts, que assegurava l'inventari i la protecció de les obres mestres, que feia col·locar sacs a les galeries del Louvre, que requirava els soterranis dels voltants de París per a resguardar les peces importants... que actuava, en fi, com havien d'actuar, seixanta-sis anys més tard, els calumniats organismes del nostre Govern.

I l'autor d'aquest homenatge recorda que si certa elite no veu en les opinions dites avançades d'alguns artistes més que jocs de l'esperit i «matèria a controvèrsia d'ordre gratuït», no accepta que l'artista passi als actes.

■ A Stockholm, l'endemà de l'Anschluss, mentre que la legació d'Alemanya

s'endiumenjava, la bandera francesa fou hissada a l'hotel on viu i pinta Albert Marquet. Aquest hotel està situat davant de la legació del Reich. El director de l'hotel fou interrogat per telèfon: «Quina victòria ha obtingut França?» «Cap, respongué, ens ha tramès tan sols un ambaixador d'un gènere nou. No diu un mot, però prova que l'esperit francès no és mort.»

■ L'art francès és celebrat a Stockholm. La gran exposició del Matisse, Braque i Picasso, organitzada per Paul Rosemberg, ié un èxit molt viu. La tela Guernica, de Picasso, isolada en una gran sala, atreu una multitud considerable. I una exposició del pintor Marquet s'obrirà aviat.

■ El Balzac de Rodin serà, sembla, erigit aviat prop de l'Observatori de París. La decisió no fou presa sense madures reflexions, ni de la part d'alguns, sense sentiment.

Feia més d'un any que es cercava un emplaçament. Calgueren trenta anys —després dos anys de violentes polèmiques, del 1896 al 1898—, perquè l'obra mestra de Rodin i de l'escultura francesa moderna fos a la fi instal·lada.

Es de justícia remarcar el fervor i l'obstinació que demostraren en la circumstància, Georges Lecomte i Mathias Morchard. Gràcies a ells, el Balzac de Rodin serà a la fi col·locat a plena llum per a la qual havia estat concebut.

sin relativament agradable la vida dels artistes d'Olot; però, com ja hem indicat, la mort d'En Vayreda va produir una nova disgregació fins a constituir-se l'actual Escola Superior del Paisatge, de la quals ens ocuparem extensament en un altre, el darrer, d'aquesta sèrie d'articles.

Ramon de P. VAYREDA

temps, la desesperació d'un d'aquells delegats governatius que, des dels primers mesos, varen instal·lar-se a les diverses poblacions.

Aquests moments de platxeri, comprensos entre les sessions a l'aire lliure i les dels vespres a l'Escola Menor de Belles Arts en la qual, ja de temps, es feia model nu, es comprèn que fes-

A PROPOSIT DEL CENTENARI

L'EXEMPLARITAT DE FORTUNY

UN CATALA EN TERRES D'ARAGO GOYA ENTRE ELS BARBARS

La glorificació dels homes il·lustres tindria poca importància social si no servís d'exemple i d'estímul. Això s'ha de dir en el cas de Marià Fortuny. Perquè si hi ha una vida d'artista exemplar en el segle XIX, aquesta vida és la seva, tan plena, tan extraordinària, tan arrodonada, malgrat que fos truncada, a mig camí, quan el seu geni podia prendre noves de-

l'argenteria — són a la base de la prodigiosa habilitat de Fortuny.

Encarrilat per aquest camí, Fortuny no triga a ésser, a Llotja, l'alumne més aprofitat. I abans d'anar al taller del pintor Lorenzale, treballa a estones al de l'escultor Talarn, el qual no triga a servir-se'n per a importants treballs de decoració. Aviat, però, i esperonat per la necessitat — car la pensió que hom li ha trobat és ben escassa —, l'adolescent ha d'acceptar encàrrecs industrials i editorials. En aquells dies d'escassetat — per no dir de misèria —, Fortuny il·luminava fotografies, dibuixava per a arquitectes i argenters, feia retrats, realitzava tots els treballs manuals que se li presentaven. I com més dificultats havia de vèncer, més vocació sentia pel seu art. I si a Reus s'havia aplicat a l'art de la miniatura, ara li demanen, a Barcelona, decoracions sumptuoses, que, un cop realitzades, admiren els seus propis mestres. I això ho realitza amb una paciència i una tenacitat exemplars, i amb una fe en ell mateix, que només ultrapassa la seva constància en el treball.

En aquesta època del seu aprenentatge, el seu temperament es veu massa sovint contrariat pels corrents estètics del moment, que menaven l'art

pels viarans del neoclassicisme; però Fortuny — i així veiem el seu seny i la seva modestia — no vol assentar plaça d'iconoclasta ni vol desautoritzar els seus mestres; comprèn, és clar, que l'art del pintor no és solament una disciplina acadèmica o un ofici manual, sinó també un reflex del món exterior i un exponent de la vida real, i aprofita tots els lleures que té per a anar a fer apunts del natural i sorprendre el món exterior en tota la seva veritat.

Més tard, quan Fortuny ja domina plenament el seu art; quan, a més d'un dibuixant perfecte, d'un aquarellista sorprenent i d'un aguafortista prodigiós, és el pintor que es baralla amb la llum i li arrenca els seus secrets, no negligeix cap de les arts manuals, que poden semblar secundàries, i així veiem que ell mateix, amb el cisell i l'enfornador, restaura mobles vells; veiem com treballa l'ivori, com damasquina l'acer i com forja poms d'espasa fins a imitar meravellosament un magnífic alfange morisc. Al seu taller de Roma havia instal·lat un forn de ceràmica i hi feia cuites, adalera per a trobar els reflexos metàl·lics de les ceràmiques àrabs. Tant i tant el van preocupar la tècnica, i la història i tot, de totes les arts plàstiques, que arribà a entendre-hi molt. Pocs me-

sos abans de la seva mort, un dels tècnics del Museu del Louvre aprofità la seva presència a París per a tassar i classificar les joies catalanes que es conservaven en aquell Museu.

A part d'això, Fortuny no es va creure mai minimitzat per haver de fer còpies de pintures pels museus, i si en va fer moltes per encàrrec, també en va fer per vocació, per l'afany d'estudiar la tècnica dels mestres. Són molt nombrosos, avui, els artistes que es pensarien perdre el temps si haguessin d'esmerçar-lo a copiar teles d'altri. Pensin que tots els gran pintors han passat per aquesta prova, i que els famosos artistes del Renaixement foren el que foren perquè tingueren la dèria de copiar i d'imitar els antics. Fortuny s'aplicava a aquests treballs mentre es preocupava de l'essència mateixa de l'art; això és, la seva finalitat. Car no es va resignar mai a ésser un imitador, ni a seguir les petjades dels altres, sinó que va aspirar a crear un art original. I en certa manera, ho va assolir. I si no hagués mort tan jove, possiblement hauria acabat per infondre a la seva pintura un sentit més humà i més d'acord amb la sensibilitat moderna, que algunes de les seves produccions ja anuncien.

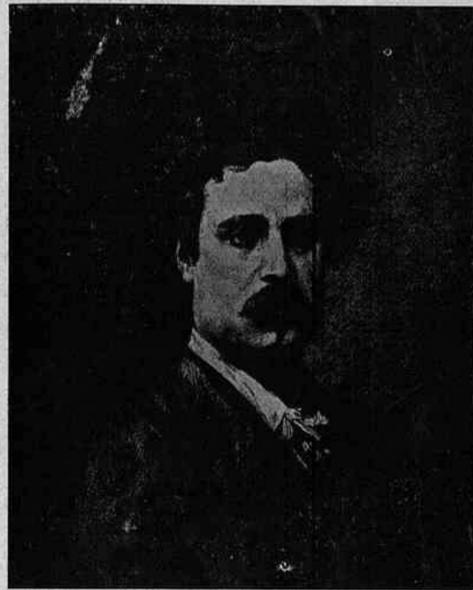
Aquesta és la lliçó que ens dona Fortuny: la d'una gran constància en el treball, la d'un gran amor a l'ofici, la d'una tenacitat invencible en la seva vocació; gran lliçó per als artistes i per a tots els treballadors.

Per als artistes, la lliçó consisteix a saber davallar de la torre d'ivori de les teories estètiques o de l'excessiva confiança en els dots naturals, i aplicar-se als oficis humils, a l'estudi quotidià, a la còpia i tot, si cal; a saber-se enriquir de tots els secrets de la tècnica, i a estimar l'art no com la satisfacció d'una vanitat o el mitjà d'assolir triomfs, sinó com una finalitat social, dura i treballosa en certa manera, però joiosa sempre, per tal com situa l'home en un pla superior; això és, al nivell de tot creador de bellesa.

Per als treballadors de tota mena, l'exemplaritat de Fortuny també és evident. Avui, que sembla perdre's, que de fet s'ha perdut molt i molt, en tots els oficis, l'amor al treball i a la feina ben feta, el cas de Fortuny és colpidor. Sense amor, el treball és una càrrega; només és un goig quan hom s'hi aplica amb tota l'ànima, no solament amb la certesa de realitzar un acte a profit propi, sinó amb la convenció d'acomplir una missió social.

El creador de bellesa n'acompleix una, com en el cas de Fortuny, però el creador de riquesa n'acompleix una altra, tan essencial com la primera. La bellesa és una riquesa espiritual i la riquesa és una bellesa social. Artistes i obrers, tots són necessaris. Fortuny fou un gran artista i fou alhora un gran obrer. I per haver estat totes dues coses, la posteritat li ha obert les portes de la fama i els homes li devem gratitud i admiració.

Alfons MASERES

MARIÀ FORTUNY

rivacions i reservar-nos grans sorpreses.

L'exemplaritat de Fortuny — la qual avui cal remarcar — consisteix, sobretot, en el seu amor a l'ofici, en la seva vocació per al treball, en la seva tenacitat, en el seu seny: qualitats ben racionals, ben nostres, però que avui semblen perillar. Home de naixença humil, la seva vocació artística va poder ésser ben enfocada gràcies a la comprensió familiar i a l'amor d'un avi que, havent estat en la seva joventut escultor de figures de cera, somniava per al seu nét un bell esdevenidor en el món de l'art. Però el noi s'educava al taller d'ebenista del seu pare, on aprenia l'ofici de tallista, tot familiaritzant-se en un treball manual que més tard li fou de gran utilitat. A Reus mateix, quan encara el seu avi no havia decidit emprendre l'aventura d'endur-se'l a peu a Barcelona, amb un feix de dibuixos i apunts a l'oli per tot bagatge, l'aprenent de tallista alternava les lliçons casolanes amb les de dibuix de l'Acadèmia Soverano, i amb un altre aprenentatge, que havia d'influir força en el seu art: el de l'orfebreria, que seguia a l'obrador d'un argenter i miniaturista. Aquestes tres disciplines — la de la talla de fusta, la del dibuix i la de

d'un sant, els catòlics haurien dit que era un miracle.

Ara el 2 d'octubre de l'any 1936, és lluny. Ara som lluny de Fuendetodos. Hem hagut de fer marxa enrera, cosa que no és d'una importància decisiva perquè la guerra, aquesta nostra i totes les guerres de totes les èpoques i en totes les habitus, tenen alternatives i alts i baixos. A la reraguarda la majoria de la gent s'alegra o s'esvera amb massa facilitat. Al front la majoria dels nostres soldats saben que tornarem a entrar a Fuendetodos.

GOYA, PER JULIO ANTONIO

L'enemic ha pres Fuendetodos: les pedres i la terra, car les humanes criatures que poblaven Fuendetodos, que, com les pedres i la terra, constituïen el poble, han fugit. S'han endut les eines de treball, tota la roba i tots els estris que han pogut. No s'han volgut quedar amb els invasors, amb els que assassinaven dones i infants.

Naturalment, se n'han anat amb recança perquè deixaven el poble. Se n'han anat amb goig, però, perquè fugien dels invasors, des que assassinaven dones i infants.

Han dit, segurs de no enganyar-se, que la vida al costat d'ells, dels altres, els seria impossible. Després de conèixer-los a ells ens han conegut a nosaltres. I perquè ens han conegut ens han demanat:

—Deixeu-nos venir. No ens abandoneu. Som dones i vells i els nostres fills són al front: amb vosaltres per gust, per pròpia voluntat, o amb ells per força. Nosaltres no podem empuñar el fusell, però podem treballar. No ens deixeu! No ens abandoneu!

Entre els que ens pregaven així, hi havia gent de dretes, gent que creia de bona fe que la República era el desori, l'arbitrarietat, l'abominació, el crim. Massa tard — sempre és massa tard — comprenien que s'havien equivocat. I fugien dels que en nom de l'ordre havien desencadenat la guerra més odiosa i salvatge.

Fugien perquè recordaven aquells primers dies de la revolta, quan Fuendetodos era dominat pels rebels; aquells dies de dolor i d'escarni; aquelles orgies de luxúria, de sang i de vi; aquelles pobres dones passejades nues pel poble entre la riota innoble de la «gent de bé»; aquelles pobres dones a les quals tallaven els cabells i, amb el cap untat amb excrements humans, les deixaven, lligades, al sol per a que les mosques les devoressin de viu en viu.

Jo he vist i he parlat amb algunes d'aquelles dones. Era el dia que l'exèrcit de la República assaltava i prenia el poble. Anaven amb un mocador negre al cap, un mocador molt tirat endavant per a amagar els ulls que ja mai més no sabrien mirar res amb goig; tenien una veu molla de llàgrimes; es sentien irremediablement humiliades.

Aquella nit jo dormia a la casa on — el 30 de març de l'any 1746 — nasqué Goya, tal vegada en el mateix lloc que jo ocupava. I pensava en l'artista genial — sord com Beethoven — que creà les magnífiques «Escenas de la guerra». No estaria malament, dit sigui de pas, que Espanya n'enviés unes reproduccions a la Societat de Nacions i al Comitè de No-intervenció. No estaria malament, tampoc, que n'enviés al senyor Blum, al senyor Eden, a lord Plymouth, a lord Halifax, i, sobretot, al senyor Chamberlain.

L'endemà al matí, abans de retornar a Asuara, vaig voler veure el monument que Goya té al poble. El monument, simple, sever, senzillíssim, és a la placeta de l'església, davant l'església enrunada pels abusos de l'artilleria i davant la balconada oberta a la planura austera: un cap bellíssim, obra del gran escultor català Julio Antonio, damunt una pilastra de pedra. Hi ha unes lletres que diuen: «A Goya». I a sota, en tipus més petits: «Para que el espíritu del artista inmortal que la gloria extendió por todo el mundo, viva en el pueblo que le vio nacer».

El rebels s'havien fet forts en la torre de l'església, havien convertit la casa de Déu en una barricada. El canó s'encarregà de destruir la barricada i obri en la façana, damunt el timpan, un esvoranc com una enorme boca negra i fètida. La torre, però, s'aguantava encara. Quan caigué, caigué amb tots els seus defensors i les pedres els serviren de tomba. Un detall molt curiós: el monument al pintor gloriós no sofrí cap desperfecte, ni una bala el tocà. Si s'hagués tractat

A Fuendetodos tan sols hi queden les pedres i els assassins: Falange, Requetès, rifenys, italians, tal vegada alguns alemanys. Aquesta vegada no podran repetir les seves salvatjades, les seves turpituds. Aquesta vegada la població civil ha fugit, se n'ha vingut amb nosaltres. Tan sols a la placeta de l'església el rostre acusador de Goya, el que amb les seves «Escenas de la guerra» ha dit més del que poden dir la paraula viva i la paraula escrita, el que, vell i malalt, emigrà a França perquè la seva dignitat d'home no podia solmetre's a la tirania abjecta de l'abjecte Ferran VII.

Goya entre els bàrbars, Goya entre els que assassinaven infants en vol rasant malgrat veure que són infants i no combatents. Goya entre els que, en vol rasant, assassinaven les dones que renten al riu Guadalupe, malgrat veure que són dones i no combatents. Goya entre els salvatges que han deshonrat la condició humana, entre els que no són parits per estranyes de mare i els fills dels quals hauran de dir un dia:

—El meu pare fou un assassi que en terres d'Ibèria cometé els crims més imperdonables.

Quin crit, quin gest, si Goya podés veure'ls! Quina indignació! Quina ira en veure rollada la seva terra pels mercenaris de Hitler i Mussolini, els dos pallassos tràgics.

Des de dalt de la seva pilastra, a la placeta de l'església ensorrada, el rostre de Goya deu semblar més aspre, més amarg, més adolorit.

Si, si: enviem unes reproduccions de les «Escenas de la guerra» a la Societat de Nacions, al Comitè de No-intervenció, a lord Plymouth, a lord Halifax, al senyor Eden, al senyor Blum, i, sobre tot, al senyor Chamberlain que no s'avergongeix del que s'avergonyiria qualsevol home un xic digne: de dir-se amic de Mussolini.

Lluís CAPDEVILA

UN CONTE INEDIT

A QUELLA NOIA...

Un autor anglès classificava els viatgers, i ens conta la història d'un: del viatger sentimental. Jo crec que es podria també fer una classificació dels soldats, en la qual també hi hauria el soldat sentimental. Jo mateix podria ésser-ne un.

El meu sentimentalisme no és cosa de temps, i és ara quan me n'he adonat. És possible que el portés en potència, i ara s'hagin ajuntat les circumstàncies necessàries per a posar-lo de manifest. No puc precisar el moment exacte en què m'he sentit sentimental. Segurament que ha estat una elaboració del subconscient que ha anat sorgint a la consciència, igualment com es passa de nit al dia.

La meua vida havia transcorregut sense el més lleu incident: una regularitat mecànica havia presidit el seu ordre.

Vivia sense saber si m'agradava la vida, i tant els que es capficaven per la felicitat d'altri com els suïcides, els creia folls. Vivia amb els pares, sense la més petita impressió del que hom en diu amor paternal; amb tot, l'hauria definit concretament a qui m'ho hagués preguntat.

Amb els meus pares no hi havia altre lligam que el de la convivència, i distingia l'un de l'altre — és a dir: el pare, de la mare — en què el pare gastava el que en diem males pucetes i, per tant, s'hi havia d'anar una mica en compte; amb la mare, aquestes precaucions hi sobraven. A més, ells eren els qui em mantenien.

Si amb els meus progenitors no hi havia cap lligam d'ordre afectiu, podedu comprendre que menys hi seria

amb els meus amics, quan vaig tenir-ne, un cop vaig ésser un xic gran.

Un dia, el pare em va dir:

—Noi: d'ací endavant, estudiaràs. La mare feia cara de llàstima. Jo no els vaig dir que no; tampoc no els vaig dir que sí. Com que no em van preguntar si m'agradava! De totes maneres, si m'ho haguessin preguntat els hauria dit que sí; com si m'haguessin proposat fer de manobre, o no fer res. En realitat, jo no tenia vocació per a res. Ben arreglats haurien estat si s'haguessin entestat a descobrir la meua vocació, com recomanen els psicòlegs i moralistes! Sortosament no se'ls escolta ningú!

Els llibres, els llegia perquè em deien que ho fes; les lliçons me les sabia perquè tenia un cervell descansat. Un dia, em van donar un títol i molts elogis. Vaig continuar estudiant.

De sobte, a Barcelona, la gent va començar a avalotar-se, uns mesos, i em van vestir de soldat.

Estem en un poble lleidatà, de repòs; fa temps que visc la guerra amb tota la seva cruïlla, on he conegut la set, la fam i la mort...

Tot jo he canviat. Havia llegit molts llibres que parlaven de tot això: explicaven, els literats, amb les imatges més diverses, els efectes esgarrifosos dels abusos i el lladric enrogallat del canó, la placidesa de l'amor i la mi-granya del record. Jo era insensible a tot. En va ferer ús de les paraules més plàstiques que hi ha al diccionari.

Però ara és una altra cosa. Ho he viscut, i sóc jo ara qui voldria fer ús dels mots més escollits per a perpetuar tant de sofriment, per vergonya

dels que s'ho miren indiferents; tant d'heroisme, per a honorar-nos a nosaltres mateixos que donem ànima a l'epopeia.

M'he posat en contacte amb la mort, i per això estimo molt la vida; he vist l'exòde trist dels qui la guerra ha deixat sense llar, i per això vull lluitar pels infelços.

Mentre em trobava a la trinxera, el meu cervell semblava que s'hagués parat, i el principi físic de l'acció i la reacció menava el desenvolupament de la meua existència. Ara, però, en aquest poblet tranquil, en mig d'aquests bons camperols que tan bé ens han acollit i que tant fan per procurar-nos un breu benestar, els meus sentiments s'han despertat; amb el record de les amistats, m'he sentit sol, i més encara, quan es presentà el record d'aquella noia... Amb tanta insistència sura davant meu la seva gentil imatge, que vull contar-vos qui era...

El matí, assistia a classe; no feia mai campana, no perquè m'agradés d'anar-hi: jo crec que podriem dir-ne per inèrcia. A la tarda, repassava les lliçons: influènciat per uns companys, vaig acostumar-me a fer aquests repassos a l'Ateneu... Llevat d'alguna broma amb els companys, tots els dies eren d'una monotonia geomètrica. Avui, quan hi penso, els considero enopis; tanmateix, mai no havia pensat a qualificar-los així.

Un dia, vaig assegurar-me al costat d'una noia, sense fixar-me en ella. Estava endinsat en la meua lliçó, quan amb atreviment la noia em parlà:

—Veig que llegeix bo...
—Sí — vaig contestar —; puix que

vaig quedar-me tan sorprès, que no hauria pogut dir-li altra cosa.

—Jo no hi entenc gaire en Biologia; però m'atrauen totes les coses de l'esperit.

—De l'esperit? — vaig fer jo, irònic, i ja més segur de mi.

Ella contestà, decidida i segura, com si digués una veritat incontrovertible; com si el que deia, fos més exacte que dos i dos fan quatre. I fou precisament el seu temperament decidit, el que ben segur em va atraure. La vaig mirar bé; era una noia d'una bellesa particular, amb uns ulls molt lluents, i prima; els pits amb prou feines s'insinuaven dessota les robes que, graciosament, tapaven les carns d'un cos encisador.

Vaig quedar parat. No hauria cregut mai que una noia tan bella pogués parlar-me en aquells termes. Jo creia la dona feta per a exhibir la seva bellesa; apta per a valer-se sàviament de la seva feminitat per tal de fer-se admirar, per tal de satisfer el seu narcisisme, però mai per a filosofar. I si alguna noia es deixava caure per aquells viarans, jo m'ho explicava dient-me que havia fracassat en les coses de la seva feminitat.

Vaig gosar preguntar-li:
—I vostè, llegeix...?
—Literatura — digué, decidida i

continuà: M'agrada molt, moltíssim. Hom hi saboreja la bellesa en formes més diverses, i entrem en coneixement d'una sens fi de personatges... Quan lleigeixo, el meu esperit vibra de tal manera, que es forma en el meu si un complex d'impressions...

Continuà esplaiant-se, amb un parlar xardorosament apassionat. En cada mot hi posava la seva ànima. Mai no havia vist tant d'entusiasme en la defensa de llurs pensars.

Era dijous, i cada dijous, a partir d'aquell, trobava la noia aquella. Ens acostumàvem a passejar per la Rambla; car a mi m'agradava d'anar amb ella, no per les seves idees ni per la seva feminitat, sinó per les seves qualitats sentimentals, tan diferents de les meves. Jo continuava amb la meua flemma, la qual era fuetjada per la violència de l'entusiasme de la meua amiga.

D'improvist, tal com la vaig conèixer, vaig deixar de veure-la.

Ara que he vist tantes coses i he viscut moments tan dolorosos, voldria trobar-la, i em plauria molt de parlar-li intensament, com ella m'ho feia a mi, de la vida... de la mort... i de l'heroisme...

Salvador FERRE TORRELLA

BYRON, POETA I REVOLUCIONARI

Un dia d'abril de l'any 1824, a Missolonghi, lloc estratègic dels insurgents que lluiten per l'alliberament de Grècia. Fa un aire fred i plou. Byron embolcallat amb el seu capot i empès per un vent huracanat, passa revista a les tropes de la guarnició. Fa pocs dies que els metges, davant l'estat precari de la seva salut, li han recomanat repòs i canvi de clima. Acaba la revista xop i tremolant de fred; s'allita immediatament per no aixecar-se més. Vuit dies després, a les sis de la tarda, als trenta-sis anys, mor. El dia abans, enmig del seu deliri, exclama: «Endavant!... Sempre endavant! Tingueu coratge! Seguiu el meu exemple... No temeu res...» I, més tard, poques hores abans de morir i de fer al seu criat fidel les darreres recomanacions sentimentals, en un moment de plena lucidesa, diu als amics que l'envolten: «He donat a Grècia la meua fortuna i la meua salut. Li dono ara l'única cosa que encara em resta: la meua vida. Res no em sap greu...»

El príncep Alexandre Mavrocordato, ànima de la rebel·lió, decreta un dol nacional de vint-i-un dies. Les despulls del poeta, embalsamades, amb l'excepció del cor que és guardat a Missolonghi, són enviades a Anglaterra, per reposar finalment al cementiri de Hucknall-Torkard. Les autoritats angleses, rancunioses, que no obliden les seves aventures espectaculars, el seu divorci sensacional, les seves sàtires implacables i els discursos pronunciats a la Cambra dels Lords a favor dels obrers, es refusen categòricament a enterrar Byron a l'Abadia de Westminster; com prohibeixen també que li sigui erigida una estàtua al famós «Recó dels Poetes». Una fulla de llover i una espasa, símbols de l'obra i de la vida del poeta, foren dipositades pels seus amics damunt la humil caixa de fusta blanca que contenia les restes d'aquell aristòcrata genial que fou un dia l'ídol de la societat anglesa.

Anglaterra — l'Anglaterra oficial — no canvia ni perdona. La seva actitud, d'una rigidesa paradoxalment oportunista, ignora el pas dels anys i el canvi dels temps. Aquest any s'escava el 150è aniversari del naixement de Lord Byron, que tingué lloc el dia 22 de gener de l'any 1788. Cap commemoració pública no ha estat celebrada. Els diaris i les revistes s'han limitat a dedicar unes notes breus a la memòria de l'autor de *Childe Harold*. La seva pàtria jutja amb una duresa excessiva i mancada de comprensió

l'home, i menysvalora injustament l'obra enlluernadora i apassionada, impulsiva i plena — malgrat la vanitat i l'egoisme — de generositat humana, d'aquest poeta turbulent i genial, el qual, si bé tingué a Anglaterra un èxit sensacional i immediat, («Un bon mati vaig despertar-me cèlebre» — anota Byron en el seu Diari, després de l'edició dels dos primers cants de *Childe Harold*, «L'efecte fou elèctric — escriu Tomas Moore — la glòria de Byron semblà brollar màgicament de la terra, com el palau reial d'un conte de

LORD BYRON

fades. Tenia la societat als seus peus) ha estat sempre més admirat i famós a l'estranger que a la seva terra.

Però no volem referir-nos avui a la seva obra, d'una personalitat profunda i seductora, sobretot per al nostre temperament, d'una gosadia desconcertant i d'un impetu arxivador, però bé que plena d'imperficcions que la distància ens ajuda a remarcar; obra poètica amarada de patetisme, que va del *Childe Harold* a *Cain*, o sigui, del narcisisme i de la coqueteria petulant a la maduresa xopa d'emoció humana, amb la seva infelicitat desconsolada i sincera; etapes que corresponen exactament a l'activitat èrótica de Byron, en les dues èpoques en que es divideix la seva vida: l'anterior i la posterior al seu divorci (veg's la biografia de Byron, per Maurois, o, encara millor, en l'aspecte psicològic, la de Charles du Bos), sinó a les seves lluites desinteressades a favor de la

llibertat dels pobles. Actitud de Byron que, com la dels millors poetes i intel·lectuals del seu país, contrasta d'una manera tan colpidora amb l'actitud — la d'ahir i la d'avui — de la política d'Anglaterra, país d'hipòcrites professionals, excessivament respectables.

Una vegada trencats tots els lligams amb la seva pàtria i amb una societat que el repudiava després d'haver-lo adorat, Byron s'instal·là a Suïssa i, més tard, a Itàlia, on compartí la sort de Shellen, com el gran poeta i gran demòcrata. A Itàlia es relaciona amb revolucionaris de tot arreu d'Europa, es fa amic d'alguns d'ells i pren una part activa, amb el seu entusiasme feroç, en la lluita dels carbonaris, que volien la unificació d'Itàlia després d'haver-la alliberada del jou austriac. Fracassada lamentablement aquella iniciativa, Byron, que vol combatre la injustícia allà on es trobi, s'adreça a Grècia on comença aleshores la guerra per la llibertat de la qual s'enorgulleix la història del món, com s'enorgullirà més tard de la gesta actual del nostre poble en la seva lluita heroica contra els invasors que pretenen endebades sotmetre'l i dominar-lo. Byron, donà al moviment alliberador la seva fortuna, consagrà la seva energia desbordant l'organització del desordre i l'acabament de les divisions que afeblien estèrilment el camp insurgent, i acabà per donar a aquella causa, que no l'afectava més que com a home liberal i generós, la seva vida.

I no és Byron l'únic poeta anglès revolucionari del seu temps. Browning també, en un poema, *The Lost Leader*, que hem llegit aquests dies, s'adreça, segons sembla, a Wordsworth (que després d'haver-se apassionat per la revolució francesa, va fer marxa enrera i es posà al costat dels pretesos defensors de l'ordre) i diu: «Shakespeare era un dels nostres, Milton estava amb nosaltres — Burns, Shelley, amb nosaltres —, sempre vigilants en llurs tombes! — Només tu traïxeres en desertar de l'avantguarda dels homes lliures — per caure endarrera al mig de les fileres dels esclaus.»

Actualitat de Byron i de Browning! Actualitat — eternitat — de Rilke! Tennyson, amb nosaltres, a través dels temps, tots els esperits sensibles i intel·ligents del món. Fem de Byron un exemple vivent i siguin el nostre lema les seves darreres paraules: «Endavant! Sempre endavant! No tingueu por de res!...»

Lluís MONTANYA

JOAN AMADES, POETA DE LA CIÈNCIA POPULAR

Feia pocs dies que havia pogut dedicar unes sinceres lloances a un volum publicat per Joan Amades sota el títol *«Art Popular — Apunts d'Imatge»*, quan m'arribava a les mans una altra obra del nostre infatigable folklorista. L'he llegida d'un glop. El títol sol ja s'ho mereix: *«La Rondalla i el proverbi»*. Us imagineu les coses interessants, divertides i profundes que pot dir-ne Joan Amades? He llegit,

ferreny, i hauran admirat el tresor prodigiós de la seva memòria. Quan la vista, com ara, li flaqueja i li aparta de les mans els llibres i els papers que estina i ha recollit, en un treball pacient d'anys, la memòria li retorna tots aquells dipòsits de ciència i de poesia, i els hi posa, ordenats i vius, a disposició de la paraula. Escriu els articles, o els dicta, millor, emparat en l'arxiu incomparable de la seva memòria. Sap tot el que ha passat a Catalunya i el que hom ha dit alguna vegada que hi havia passat. Diriem que, en limitar-se-li la claror de la vista, ha guanyat lucidesa per a escollir el passat, per a esbrinar el que hi ha de bo i de dolent en la ciència popular, per a encarar-se amb una frase enigmàtica i desentrellar-ne l'oculta i remota significació.

JOAN AMADES

Us faria gustós aquest retrat, ja que la representació de la seva personalitat no cal. Però és que em fa l'efecte que molts dels que escolten les seves conferències per ràdio i llegeixen els articles que publica a la premsa, ignoren que Joan Amades és també autor de més de vuitanta llibres; que en publica encara, un, gairebé cada mes; que en té per publicar una bona seixantena en manuscrit. Ignoren que aquella enciclopèdia de la saviesa popular que els és oferta a través de les ones de la ràdio, es troba aplegada d'una manera metòdica en llibres i fascicles. I a aquests em dirigeixo. Per dissort, no puc dir-los: compreu els llibres de Joan Amades, en llur admirable conjunt. La feina seria inútil o bé demanaria la paciència d'un benedictí, perquè en llur majoria aquests llibres estan exhaurits. Però si en troba algun, si pot fer com jo, que en la meua biblioteca puc ajuntar en un prestatge uns quants dels volums editats per Joan Amades o per alguna de les entitats i cases editorials que han volgut llançar-se a l'aventura remuneradora de publicar aquestes obres de folklore, ja es trobarà recompensat de la pena que esmerci en la recerca.

Tinc al meu davant, en escriure aquestes ratlles, un llibre titulat *«Costums i tradicions d'Hostal i Taverners»*, que va editar fa un parell d'anys el «Club d'Esports de Muntanya» i que és un dels reculls més interessants que ha publicat Joan Amades. Avui, que la fúria destructora dels feixistes sembla obstinada a destruir Catalunya en tot allò que és vivent, en l'ordre cultural com en l'ordre arqueològic, és un oasi refrigerador aquest volum que us explica les llegendes dels hostals de Catalunya, que us presenta el Beco del Recó i us en conta la història i les cançons, i us parla d'un temps que els hostals eren no pas les fredes organitzacions enormes que són els moderns hotels, sinó llocs turbulents plens de misteris i de poèsies. Trobareu la música i la lletra de les cançons que s'hi refereixen, els gravats dels romanços populars, la descripció dels jocs i les danses que s'hi desenrotllaven. Després us diran que el lloc on hi havia el Beco del Recó és avui un munt de runes; que una bomba hi caigué i enfonsà l'edifici. I comprendreu que, tot i disfressar-se de tradicionalista, la civilització mecanitzada dels feixistes és així: la destrucció implacable de tot el que representi un fet viu, una realitat arrelada al fons del cor del poble, i la destrucció no sols de la cultura, de la justícia i de la llibertat, sinó de la tradició i de la poesia popular.

Joan Amades, enamorat de la seva pàtria, divulgador exemplar del passat, investigador infatigable i lúcid, segueix avui la seva tasca. El llibre que acaba de publicar en dona fe. En retre-li aquest homenatge de simpatia i admiració, he cregut que, més que el crític literari, encastellat en sistemes i en motllos freds de valoració, havia de parlar el lector agraït, l'home que veu en aquesta activitat de Joan Amades una nova prova de la vitalitat del nostre poble, d'aquest poble que, tots ho sabem prou, no pot ésser vençut.

Rafael TASIS I MARCA

Agustí Bartra: *«Cant Corporal»*. — Frederic Alfons i Orfila: *«Infants»*. — J. Gimeno-Navarro: *«Poemes de Ravals»*. (Edicions Oasi.)

A vegades, el cronista ha d'aplegar en un sol comentari els diversos llibres que se li acumulen damunt de la taula, i adés ho fa per manca de temps o d'espai, adés per comoditat; excepcionalment s'hi veu obligat, i mai tan obligat com ara. Tenim davant, tres volums de les «Edicions Oasi», primera empena editorial d'aquest grup d'escriptors, que té la virtut de créixer i aferrar-se, tot mantenint un pregon eclecticisme que és, precisament, el secret de la seva vida: l'ha demostrat en els cicles de poesia que organitza, i el ratifica ara en llançar-se a l'arriscada empresa de l'edició.

J. Gimeno-Navarro, Frederic Alfons i Orfila, i Agustí Bartra, són els tres poetes als quals devem els llibres que ens escava de comentar. Si volguéssim establir el paral·lel entre ells, només podríem assenyalar la joventut com un comú avantatge: anatem-lo tant a llur favor com a favor de la lírica catalana. Partint d'aquest únic contacte, intentarem establir les diferències. Precisament la joventut no és l'època més propícia per a igualar els sentiments: el mot «joventut» no passa d'ésser un genèric, i per ell mateix es poden justificar a bastament totes les diferències que neixen entre les persones que es troben en aquest període, tingut com el més venturos de la vida. Cada home s'hi defineix, i els poetes hi troben, ensems que els tumults que els inciten a escriure, les primeres clariïcs per a la fixació del que van escrivint. Per això, tot i ésser joventols els tres llibres que comentem, el *«Cant Corporal»*, d'Agustí Bartra, ho aparenta més que els altres. Porta més barreja d'afeccions, més apassionaments, i ho plasma tot plegat en uns versos que es deixen translluir l'atracció que els novells corrents poètics del món, tant de forma com d'expressió, fan sobre el seu autor.

L'acció principal és erotisme: definim-la amb el mateix títol de *«Cant Corporal»* i amb tot el poema que li dona objecte. La veu, el desig, la lluita, l'instint del cos volen acaparar tot el lirisme de la vida. Enfocada així la sensualitat — almenys, al nostre gust —, perd molt de valor estètic: no per pintar-les més corporals, les coses es tornen més humanes.

Uns epigrames i uns poemes dedicats a la guerra traspassen l'entusiasme dels primers dies, volgudament exotitzat.

En alguns llocs, hem recordat Salvat Papasset, la presència del qual no s'allunya de nosaltres. Bartra està a punt d'acostar-s'hi encara més.

Frederic Alfons i Orfila ja era autor de *«Clarors Mediterrànies»*, apa-

LLIBRES

regut ara fa uns quatre anys, i va tenir l'encert de batejar el seu primer recull amb un nom que no perd qualitat ni aplicació en la seva obra posterior, almenys en aquests magnífics poemes del nou llibre *«Infants»*, on fa vint-i-cinc estampes il·luminades i entebides pel sol i pel clima mediterrani. Res no ens fa tant de goig, en llegir un llibre, com reconèixer-nos-hi una miqueta a cada ratlla. I els infants inspiradors de l'Alfonso són els que nosaltres veiem i estimem: ell o nosaltres mateixos quan érem petits. La joventut a què alludim més amunt el porta a mirar enrera: quina sensibilitat, quina severitat i quina pau més serenes! I, encara, un pregon cristianisme que el priva de dir blasmes i de renyar: només mira l'infant: la causa que el fa ésser feliç o dissortat no l'interessa, puix que els infants duen a l'ànima llur prou virtuts capaces de redimir-los de la perversitat que els envolta. Vegeu, si no, com ocorre així en uns infants semitrinxeraires dels barris baixos, o com els infants — fins els fills d'altri — il·lusionen la vida orfe d'amors d'un pobre mestre, o com Margaret es sap consolar, tota sola, de l'oblit en què la té la seva mare enquerimada, que l'abandona a les mans de la nurse.

Seria prolix d'insistir sobre altres qualitats del llibre de Frederic Alfons; desitjariem que qualsevol dia ens en lliurés un altre: estem segurs que la claror que porta, encara hi haurà crescut. I que aquests *«Infants»* que ara ens dona a conèixer, també creixeran, per ésser homes de cor i d'espiritualitat com calen, ara més que mai, a la nostra terra.

Gimeno-Navarro és l'altre dels tres poetes que hem anomenat i agermanat amb la qualificació de joves. L'havem deixat per últim per tal com ja no ho és tant com els altres dos, ni en anys ni en producció. Ara ens ha donat els seus *«Poemes de Ravals»*, obra que ja desitjàvem llegir. Ens interessa la poesia de Gimeno-Navarro perquè, tot i que és ben personal i acreditada unes grans esperances en el seu autor, encara no ha trobat la forma ni l'expressió definitives. I ens interessa, dèiem, perquè cada llibre és un esforç i una superació: una demostració de la voluntat o de la puixança del poeta, que pot confiar a conèixer-se aviat per esdevenir ell mateix d'una manera definitiva. Aquest procés és lent, a vegades. En altres — com l'Alfonso, posem per cas — és ràpid. L'Alfonso no ha intentat renovar res, ni formes ni temes: té un esguard clivisitant, passat pel prisma dels nostres mestres moderns, triats, potser,

entre els més «mediterranis». Gimeno ha volgut crear — i se n'ha sortit —; la poesia del raval i del suburbi. Hi té una afecció remarcable, i és el poeta d'ací que la sent amb més intensitat. Tema relliscós, perquè les escenes que se'n deriven manquen sovint d'un gruix estètic prou fort per a fer-les valer per elles soles. L'esforç de l'escriptor és doble, aleshores; car ha de retratar una cruesa desplaïta i tornar-la amable als ulls dels lectors. Això pot ésser assolit de dues maneres: infonent un raig de confiança que digui a l'home que la duresa s'acabarà ben d'hora, i ell, o, si no, els seus fills, trobaran en la vida la carícia blana capaç d'emborrar aquell mal gust. Ho pot atènyer, també, ensenyant la resignació, predicant que fins els homes, els fets, els paisatges repulsius, tenen unes ànimes dignes de compassió i d'amor; que aquestes ànimes poden ésser compreses, i que qui ho aconsegueixi, les veurà naturals i pures com qualsevol altres. Aquest poeta escull el segon procediment, i la resignació esdevé el motiu constant de la seva obra. La vida se li fa «mansa»: es complau a anomenar-la així diverses vegades. La mansuetud podria — hauria — d'apaivagar els sentiments i tornar l'home indiferent a tot; però no: en el cas de Gimeno-Navarro, li dona un augment de sensibilitat que vibra per allò que no ha commogut els estranys. Tot fent via vers els seus suburbis, vers els hospitals, els parcs de descans, la seva cambra solitària, el poeta, tot sol, anirà xuclant amb els ulls la pobresa de tots els objectes i de totes les persones que mereixin un poc de compassió, i els la donarà convertida en poema, com si confiés que aquesta és l'única que podran copsar. És quan la mateixa inclinació s'exagera i s'arrisca en unes imatges que, difícilment, arribaran a entrar als estadis de l'alta poesia: per exemple, quan el rajoler desitja al seu infant «que el tusti la ignominia — quan vegi el poc jornal que em donen».

Si seguis aquests viararays, possiblement la mansuetud arribaria a convertir en una força protestatària; la poesia líquida que li flueix, més sovint prendria la densitat dels conflictes i del món social. I no és pas això el que Gimeno-Navarro desitja ni el que nosaltres esperem d'ell. No fa gaire, en una altra crònica, assenyàvem quina evolució li preveïem; avui ens afermem més als nostres judicis, perquè els nous *«Poemes de Ravals»*, ja comencen a despul·lar-se de mant onlluernament estrany i deixen entreveure amb una resplendor pròpia una ànima senzilla i amorosa, que nosaltres creiem la millor qualitat de l'obra de Gimeno-Navarro.

Osvald CARDONA

ELS LLIBRES I LA GUERRA

«LLETRA OBERTA ALS CATALANS», per Antoni Ruiz Vilaplana. — Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya, 1938.

Per tal de palesar l'agraïment per la bona acollida que Catalunya ha donat al seu important llibre *«En dono fe...»*, Antoni Ruiz Vilaplana ha adreçat una *«Lletra oberta als Catalans»*, que acaba d'editar el Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya. La lletra és interessantíssima i evidència, també, els dots d'escriptor que Ruiz Vilaplana havia mostrat en *«En dono fe...»*.

El concepte que a l'Espanya faciosa es té de Catalunya i dels catalans hi és descrit amb tot detall, amb tota cruesa. És el sentiment d'odi.

Si Catalunya no hagués dominat la rebel·lió pel juliol de l'any 1936, el feixisme, probablement, s'hauria fet amòniat de tot Espanya. I Catalunya, després, ha estat la nacionalitat hispànica que primordialment ha mantingut la resistència a deixar-se esclavitzar i envair pel feixisme internacional. Catalunya ha estat, i és, el baluard principal de l'antifeixisme; l'heroisme de Madrid ha accentuat la po-

sició digna que, impulsada per Catalunya, manté Espanya. Els paladins del centralisme espanyol, avui integrats incorporats als rengles subversius, han odiat sempre Catalunya pel que representa; és lògic, doncs, que en els moments actuals l'odi contra Catalunya hagi crescut.

L'opuscle de Ruiz Vilaplana, amb visió clara i justa, situa perfectament aquest sentiment. La seva lectura és per nosaltres altament al·licionadora. Si el feixisme guanyés la guerra, Catalunya desapareixeria com a personalitat nacional, i els catalans serien bàrbarament perseguits i tot l'odi dels rebels es descarregaria damunt seu; els assassinats i els afusellaments serien a milers. Cal tenir en compte, per exemple, que a Màlaga hi hagueren milers i milers d'assassinats i es sumariaren 12.000 persones, de les quals 9.000 foren afusellades; a Catalunya, la proporció seria enormement major. La lectura de la *«Lletra oberta als Catalans»* ens anima més, si això és possible, per a posar tot l'entusiasme en la lluita contra el feixisme, fer més ferma la unitat de tots i accelerar la marxa de la producció per a dotar l'Exèrcit Popular del que necessita.

PASSEIG DE GRACIA-RAMBLES

Refugiats. — D'ençà del 19 de juliol, quantes vegades ens hem hagut d'esforçar per retrobar la fesomia de Barcelona, sovint canviada per unes allaus de germans nostres, vinguts de terres llunyanes i de la guerra ha abocat a Catalunya! De l'Aragó, de Castella, d'Andalusia, del Nord, Barcelona ha rebut amb els braços oberts tots aquells que es quedaven sense llar, sense pàtria; ha acollit milers, centenars de milers de dones i infants, i ha vist sojornar-hi homes de totes les contrades, d'una banda a l'altra dels fronts, oferint-los sempre una estona de repòs i una estada amorosa. I ara mateix, ens ha calgut extremer al fervor per als nostres propis germans de Catalunya que han hagut d'abandonar temporalment algunes de les nostres viles i ciutats frontereres.

I és curiós de constatar com tothom s'ha anat aplegant dintre de Barcelona creant unes zones característiques. Hi ha la zona dels aragonesos, hi ha la barriada dels andalusos, hi ha l'agrupament dels bascos. Ràpidament la gent s'ha anat reunint, i Barcelona s'ha habituà a nos nuclis de catalans d'adopció que acaben de donar-li un aire, ja acusat abans, de cosmopolitisme.

Al cor de Barcelona, però, els que més han anat «apretant-s'hi» són els nostres germans del nord. Fan l'efecte que tinguin organitzats uns «torns» i que tinguin establerta una guàrdia tot el dia. Davant l'estatge oficial del seu Govern, constantment veureu grups compactes de gent a peu dret, asseguts als bancs de pedra, passejant amunt i avall, segurament enyorant una mica — o un bon tros — les passejades que devien fer als seus balcons habituals davant la seva mar. Nosaltres suggeriríem al nostre Ajuntament de col·laborar a aquest fervor d'aplegar-se dels nostres hostes de Bascònia fent instal·lar en aquell tros de passeig unes dotzenes de cadires o uns bancs on, al menys, les dones poguessin seure. I evitar que s'hagin de produir escenes emocionants com la que presenciarem la darrera setmana en escenaris més confortables. Era la una del migdia, d'un d'aquests migdies de primavera que tinguerem aquests darrers dies, que el sol sense les noses de les fulles dels arbres es rabeja omplint de claror el Passeig de Gràcia i fa girar els ulls al cel a tots els ciutadans playent-se que la guerra sigui possible en un bell país i en l'època més alegre de l'any. Els refugiats bascos mantaven la seva guàrdia permanent davant el seu palau i unes rotllanes d'homes i dones parlaven animadament canviant de grups, buscant-los llurs paraules d'una banda a l'altra, quan, de sobte, tota la gent s'acorrà a un indret precís. Vaig arribar a temps de presenciar l'escena. Un home vell semblava pres d'una emoció vivíssima. Devia tenir uns setanta anys. Net, amb boina, la cara arrugada. Tenia l'aire d'un llop de mar. Els braços tirats avall i els punys closos. I el cap com ferit per un enlluernament: els ulls fortament tancats. Davant seu, tot de gent entre la qual un altre home semblava sofrir els mateixos efectes d'aquell vell. Sense res al cap, com inanimat, mirava fixament l'altre empaïdint fins

quedar groc com la cera. Ningú dels dos deia cap paraula. La gent que els voltava, tampoc, sense que ni un respir gosés trencar l'espectacle. El més jove dels dos homes devia fer esforços terribles per fer o dir alguna cosa, però es veia que no podia. Tots dos semblaven aferrats a terra. Fins que tot d'una, el més jove pogué reaccionar, i se senti tant sols un crit, un crit petit però que semblà a tothom esgarriat i que arrencà les llàgrimes dels que el sentírem. El crit un monosíl·lab: «Padre!» Aquell vell semblà rebre un fort cop damunt seu i els seus ulls s'obriren amb fúria, i es clavaren als del fill retrobat. Es veié que volia abraçar-lo. Però no pogué, si no hagués estat ajudat hauria caigut desplomant a terra. I arran de la vorera, aquells dos homes arraulits, el fill abraçat follament amb el seu pare, sense dir-se cap més paraula romanqueren qui sap quanta estona plorant a doll fet, plorant totes aquelles paraules que la gent deia per ells, fins que s'aconseguí dur-los a una entrada per ajudar que la reacció els fes retornar...

La història tant se val dir-la com no. Cadascun d'aquells dos homes creia mort a l'altre, cadascun qui sap els dies que feia que era a Barcelona, plorant l'altre! Us imagineu l'emoció d'un retrobar-se sota el sol barceloní, davant la casa símbol de la seva pàtria, voltats de la seva gent!

Soldats de pas. — Davant una d'aquestes precioses parades de pinyons i avellanes de la Rambla, uns soldats, una paperina a la mà, entretenen les dents, i poc a poc van Rambla avall llegint les pancartes, els cartells, els anuncis... Un soldat es queda amb una avellana entre les dents i abans de trencar-la, dona un cop de colze a un altre i li ensenya amb el braç la façana d'un establiment a mà esquerra.

— Què hay?
— Sepu.
— Sepu.
— ¿Y qué querrà decir eso en castellano?

Per a Victor Colomer. — No precisament, per l'anècdota que acabem de reportar. Sinó perquè creiem que fóra d'una gran utilitat als que han de romandre entre nosaltres, perquè el nostre amic Conseller de Cultura de l'Ajuntament, no organitza uns curssets populars de llengua catalana dedicats a tots els refugiats que hi ha a Barcelona? Uns curssets breus de llengua parlada que ajudés els nostres germans interessats per les nostres coses a més aviat estimar-les i comprendre-les? En lloc de facilitar-los l'estada ací parlant-los sempre en la seva llengua, per què no iniciar-los en la nostra? No podrien organitzar-se uns lliçons als seus cercles habituals, als seus llocs de reunió, al mateix carrer, en locals que s'habilitessin per districtes?

Així i unes biblioteques en places i squares ajudaria, sens dubte a una efusió més densa entre tota aquesta massa de barcelonins d'adopció i els que amb tanta de simpatia veiem entre nosaltres.

F. T.

CARNET DEL TEATRE

LABICHE. — Paris celebra el cinquantenari de la mort de Labiche. El representen a la Comèdia Francesa i al teatre de les «Quatre-Saisons». Contra el costum que feia que Labiche fos representat amb vestuari modern, a la Comèdia francesa ha estat aprofitada aquesta reposició, per a fer-ne una prodigiosa evocació d'època. L'encert és premiat per gust que hi troba el públic, car Labiche, que té precisament un accent d'època inconfundible, esdevé així més clar.

Entre nosaltres el nom de Labiche, no és pas massa popular. No obstant, molts dels seus vodevils i de les seves farses burgeses ens són força conegudes. Conegudes al través d'adaptadors desaprovisats, que, des d'Aulèstia fins als nostres dies, ens han ofert un Labiche camuflat, sense citar-ne el nom.

MARIVAUX. — A la comèdia francesa s'ha fet també, amb un gran èxit, una reposició de Marivaux: «Les Fausses confidences». Pierre Abraham recorda, amb aquest motiu, que ara fa un any la mateixa obra era representada al Vieux Colombier. I en comparar les dues interpretacions, subratlla que al Vieux Colombier la protagonista era interpretada com una coqueta, i que a la Comèdia francesa ho és com una persona molt decidida, gairebé en dona emancipada. Les dues interpretacions, encara que perfectes — diu —, no tenen res a veure amb l'heroïna original de Marivaux. I remarca: «Si els nostres millors interprets renuncien a donar a aquest personatge l'interpretació sensiblera i llagrimosa, és que ni elles ni el públic no ho suporten. En els temps que la dona ha esdevingut el que és avui, la ploraneria i els desmaïts, passats de moda, són paral·lelament insostenibles a l'escena. Res millor que el teatre, i això amb un text inamovible, no subratlla el canvi incessants dels costums i de les psicologies».

REPORTATGES

«LA TRAIÇIO DELS FRANCO», per Lluís Pagès i Guix. — Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya, 1938.

Lluís Pagès i Guix és un falangista cent per cent, un autèntic feixista que defensa la «puresa» de la doctrina de «Falange Española» i del feixisme. Es, per tant, un rebel, un traïdor que, com a falangista, troba els germans Franco traïdors a l'esperit de la rebel·lió. El llibre és un document revelador del maelstar, de la pugna existent entre els diferents sectors feixistes.

Però, és convenient que un organisme oficial publiqui una obra falangista antifranquista, que fa l'elogi de «Falange Española» i del feixisme? Ho considerem un error polític, que accentua la desorientació que denota el pròleg, degut a l'autor anònim de la traducció catalana.

R.

ELOGI DE LA LLENGUA CATALANA

A Pompeu Fabra

«Oh llengua a mos sentits més dolça que la mel», canta el poeta de l'Oda a la Pàtria. I aquest vers canta, i cantarà en els temps no nats — com diria un altre poeta —, en tot pit català.

Ah, com me trobo incapaç de revelar-ne tota la riquesa! Com ha de resultar migrada la meua veu al costat de les que ans mi l'han lloada!

Però, si bé d'altres poden avantatjar-me — i com voldria que fossin molts! — en el maneig de l'idioma, en estimar-la, potser no m'avançarien tant. Potser només és això, lector, el meu amor pel català, l'únic que pugui comunicar-vos. I això és el que voldria fer. Perquè tots els catalans s'adonessin de quina meravellosa llengua parlen, i, en conseqüència, l'empresin sempre correctament i a tot arreu. S'adonessin, també, que és en el camp lingüístic, on els catalans han obtingut la victòria més esclatant: la normalització definitiva, deguda a l'esforç inapreciable de Pompeu Fabra.

Quan pensem en les revolucions destructives, per força ha d'admirar-nos la revolució constructiva del nostre filòleg. Tots els escriptors catalans no solament l'admiren profundament, sinó que consideren la seva obra, fruit indirecte de la d'En Fabra. Es, de fet, aquest mestre insigne el genitor de tota la literatura catalana moderna.

Podem qualificar ben bé de genial l'obra de Pompeu Fabra. Ja que, precisament, se sol aplicar aquesta paraula a aquells esperits que encarnen en gran superlatiu el geni de la seva raça. I era justament això el que calia al reformador i sistematitzador de la nostra llengua: que sapigué identificar-se amb l'esperit de l'idioma, el qual, si es busca bé, no deu diferir gaire de l'ànima del nostre poble. Ja que, més d'un cop, Rovira i Virgili li ha dit i repetit, que la nostra llengua és la nostra ànima.

Té aquest mèrit, per damunt de tot altre, l'obra d'En Fabra. Ell ha sabut trobar en cada paraula el geni so catalanes que exigeix. I ha tingut l'heroïsmo de sostenir-lo contra tots els partidaris de solucions extremes i arbitràries, i la suficient paciència i perseverància per a esperar tranquil·lament el triomf dels seus punts de vista.

Per més que s'hagi dit, en plau repetir que el català sortit de les seves mans, és per als nostres escriptors un instrument d'expressió incomparable. Més d'una vegada he sentit a dir a gent que coneix les llengües clàssiques, i que ens mereix confiança, que és la llengua neolatina que més les recorda. Segurament, és degut a això que les traduccions nostres del grec i del llatí s'acosten més a l'original que no pas les que es fan a qualsevol altra llengua. Segons els entesos, en conserven tota la xardor humana. Més que més en les llatines, la consanguinitat acusadíssima que té amb la llengua del Laci.

Josep SOL

GUERRA I POESIA

responsable o l'inconscient —això és, l'escriptor que produeix sense atènyer-se a una interior construcció filosòfica—, pot trobar-se disposat a rectificar davant les contingències. L'home de sistema, l'artista capaç de respondre d'ell i de la seva obra, patirà tant com volgueu davant la realitat desordenadora; però, en nom de l'ordre mental que l'aguanta, no pactarà mai amb ella. Quan ara fa vint-i-cinc anys, el dia 10 de novembre del 1912, jo publicava el meu primer article sistemàtic, amb el títol «Assaig», i amb ell establí la primera pedra de la futura construcció poètico-filosòfica personal, el meu «seny» responsabilitat em lligava per sempre més amb la meua obra, donant-li un sentit heroïc per als anys o segles de vida i d'influència que puguin ésser-li concedits. I tots els altres literats catalans conscients de les seves obres, i d'allò que per a tots representa l'edificació d'una Catalunya intel·lectual de cara al futur, podrien parlar igual.

Lluitem, doncs, per la victòria de la categoria responsable damunt l'anècdota frívola i superficial. No ens caldria insistir gaire (i potser no val la pena) per demanar que s'estableixi una ratlla separadora dels escriptors que treballen pensant en el moment fugaç que passa i dels que produeixen, serenament i en silenci, pensant en el futur que no té límits. Heus ací, doncs, ben definida —i serveixi aquest article per a respondre les preguntes i les al·lusions que m'han estat fetes del 19 de juliol ençà— la posició de l'escriptor català sistemàtic davant el fet catastròfic de la guerra actual.

Ara bé: ¿vol dir això que aquest hagi de viure d'esquena al sofriment

deu que, a França, deu anys després de l'armistici, encara s'escrivien obres amb arguments de la gran lluita. Però pensem que, avui, de tota la literatura produïda o animada per la Guerra Gran, només en salvaríem «Res de nou a l'Oest», de Remarque; «El foc», de Barbusse, i la «Vida dels màrtirs», de Duhamel, amb una bona tria de poemes del gran Apollinaire. Ja ens donariem per ben pagats, si Catalunya pogués parlar d'igual manera d'ací a deu anys!

L'hora és cruel i perillosa. Ens trobem en una de les virades més ràpides i crucials de tota la història de Catalunya i del catalanisme. I ens hi juguem la vida i la mort del Renaixement, amb totes les conseqüències per al futur. No acuseu, doncs, els poetes que ja fa molts anys que treballen, i que, per tant, saben tot el que tenen per perdre. Bé està que els joves, els que encara no han fet res, o que tot just comencen, donguin consells i marquin camins a seguir. No hi ha com la ingenuïtat dels vint anys, per a trobar tares i fallides a l'obra transcendental i responsable dels escriptors de quaranta. Si els joves, tant si són poetes com prosistes èpics, creuen que s'ha de fer literatura de guerra, que la facin. A condició, però, que la facin bé. Els altres, els homes fets, els poetes que ja tenen una obra en marxa, només han d'escollir un programa i una actitud: continuar!

Les hores de pau i benestar són, segons demostra la història, les més propícies a la creació de l'art clàssic i serenament canònic: segles de Pèricles, d'August, de Lluís XIV. No ens costaria gaire, però, de demostrar que també les èpoques agitada i tempe-

tejades han produït llurs grans homes i llurs grans obres. La figura dolorosa i macilenta de Dante Alighieri, pelegri sense ventura mentre gestava les terzines flametejades de la «Commedia», pot ésser-ne el símbol més commovedor. Deixem, doncs, que els nostres poetes de carn i sang facin llur via pels camins psicològics de la guerra o de la pau. Sigui com sigui, l'hora guerrera que passa no es pot negar que haurà contribuït a ventilar l'ambient intel·lectual de la Catalunya del segon quart de segle. Jo, que sóc un home de la generació Prat de la Riba, constato ja la incorporació a la lira autòctona d'una corda d'aram que en els meus temps no s'estilava: la corda èpica i revolucionària. Benvinguda sigui! Que neixi, si realment ha de néixer, el nostre Majakowski. Però jo preferiria, naturalment, que nasqués el nostre Homer...

A. ESCLASANS

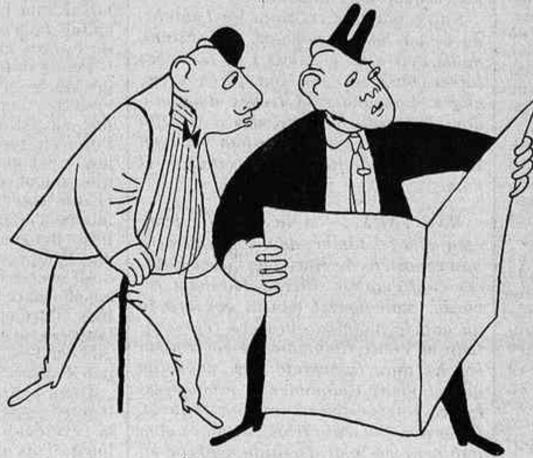
— Què li diran a Chamberlain?
— De moment ja li han dit: West Fulham!

Aquest número ha passat per la censura

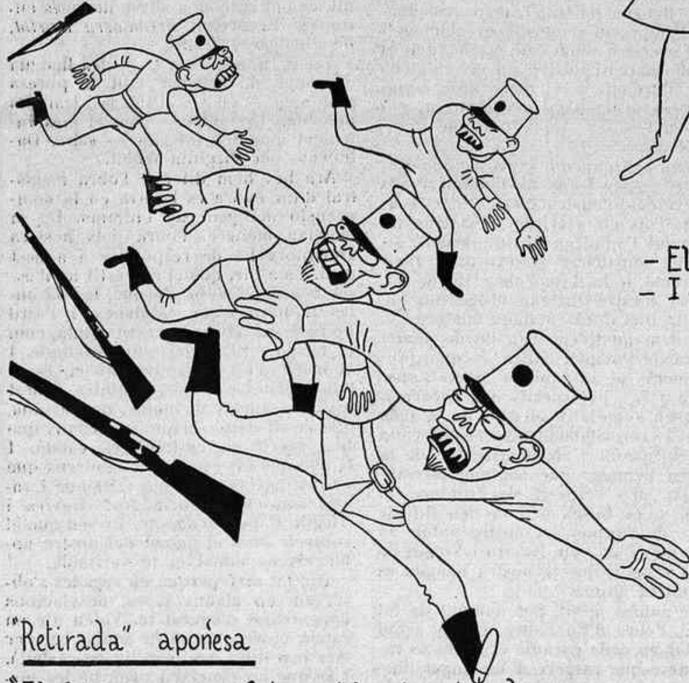
Meridians per alloza

El diner francès
- Quin fill de dues-centes families !!

El diner francès
- Mira-te'l Abans que esclati la guerra ja deserta.

"Retirada" apònesa
"El feixisme es manifesta igualment a tot el món."

- El món ens admira.
- I això, es arma de guerra ?

- Que li hauran semblat a Chamberlain les darreres eleccions ?
- Vols dir que se n'haurà assabentat ?

"Ells"
- A França ha triomfat el Front Popular i a Anglaterra els laboristes, en eleccions parcials.
- A les properes eleccions posarem un Comitè de No Intervenció.

- Aïl, em sembla que ja no ens queda res a conservar!

- A Madrid han suprimit els Tribunals d'Urgència.
- Ara seran urgentíssims!

- El taverner m'ha venut una fària i una paquetilla.
- Doncs, mira, ara jo anava a l'estanc a prendre cafè.

COPS DE BEC

EL TOBO-G-GAN

Interrogat no fa molt per un familiar seu, Bernard Shaw comparà la situació actual del món a la d'una Orla llançada dins un immens tobo-g-gan.
- Tots nosaltres anem en aquesta bola - afegí -, i no cal dir que no podem escapar-nos ni d'ésser arrossegats ni de la caiguda final. Tot i la meua edat, o qui sap si a causa de la meua edat, sóc un resignat... Això, no vol dir que no em preguntí què trobarem en ésser a baix del toboggan. Confesso que no ho endevino i declaro que m'és totalment indiferent. ¿Serà un llac, tan profund que ningú no en sortirà, o un abisme ericà de punxes, o, simplement, un gran matall de plomes? Si fos això darrer, damunt seu, quina mà de regateigs, de bandarreries i d'absurditats! Fet i fet, és preferible l'abisme sense fons.

LA BARBA DE SHAW A LA RAMBLA

Es sabut que un dels anecdotaris més pròspers del món és, ara com ara, el de Bernard Shaw. D'ací que el seu nom, tot just pronunciat o escrit, suggereixi, imperativament, la necessitat de contar un acudit, una facècia, una frase o un tret d'intel·ligència del gran dramaturg irlandès.
Ara, que amb motiu d'estrenar-se una obra seva al Teatre Català de la Comèdia, el nom de Bernard Shaw, sona i ressona per la Rambla i carrers adjacents, no podríem pas estar-nos de recollir unes quantes de les seves anècdotes, submisos a l'imperatiu de què parlàvem.
La primera és aquesta:
Shaw llegia el títol d'una enquesta feta per una agència periodística americana, que deia això: «La intel·ligència és un handicap per a un home polític?»
- Aquesta pregunta no està ben plantejada - féu l'autor de Pigmalíó.
- Per estar bé, hauria de formular-se així: «La intel·ligència no serà un handicap per a un home polític?»

UNA BARBA POPULAR

La barba de Puig i Elies, nou sots-Secretari d'Instrucció Pública del Govern de la República, és, per la seva forma, única a Catalunya. Això li ha valgut una popularitat en considerable augment d'ençà del 19 de juliol de l'any 1936, per la raó de que abans d'aquella data compartia l'atenció pública amb una altra barba encara més

popular: la de Pere Rahola, el diputat de la Lliga, tot el prestigi del qual, requeia només en la massa de pèl que li cobria el mentó.
Afanyem-nos a dir que Puig i Elies té, a més a més de la barba, intel·ligència, i que si bé la primera ha contribuït molt a fer-li guanyar el primer pla que ocupa entre els homes de la C. N. T., la victòria total la deu a la segona. Però resti constància que sense la barba, que tant el diferencia físicament de tots els altres confederals, Puig i Elies no fóra encara allà on avui és. La llàstima és que encara no la tingui prou poblada. Li ha vingut d'un pèl que no el fessin ministre!

«MONSIEUR LE FAKIR...»

La popularitat de la barba de Puig i Elies ha traspasat fins i tot la frontera.
Ara fa uns mesos, amb motiu d'un viatge que alguns Consellers municipals, ell entre ells, feren a París, la barba de Puig i Elies féu veritable sensació en arribar a la frontera. Quan un dels expedicionaris - el que feia de cap de colla - s'acostà al tauler de l'oficina fronterera perquè li visessin els passaports, s'adonà que la funcionària encarregada de fer-ho, no tenia prou ulls per mirar Puig i Elies, que s'havia quedat una mica enrera, enfeinat amb les maletes. Com que allò no podia durar, el conseller-regidor que esperava, es creié obligat a dir: «-Pardon, mam'zell...» - mentre li obria els passaports damunt el tauler.
Quan l'empleada tingué als dits el de Puig i Elies, tornà a quedar-se embadalida amb el retrat que hi havia enganxat. I quan el conseller-regidor que esperava davant el tauler ja començava a sospitar que qui sap quines complicacions d'ordre sentimental entretenien el visat d'aquell passaport, la franceseta li demanà:
- Dites-moi... Il est un fakir ce monsieur?

DIVERSES MANERES DE CONEIXER

L'any passat, M. Eduard Daladier, va anar a Apt, on prengué part en un miting. Després de tractar els temes polítics actuals es llançà a teoritzar d'acord amb els preceptes de Léon Bourgeois, Camille Pélletan, René Goblet... tots els radicals del Vaucluse vibraren, llevat d'un ciutadà malcarat que un cop acabat el miting aconseguí fer rotlle dient a crits que era

molt fàcil de fer parlar els absents carregant-los el mort de les doctrines pròpies. Afirmava que ell havia conegut Pélletan, Bourgeois i el pare Goblet i mai no els havia sentit sostenir les teories que Daladier els atribuïa. L'home, a desgrat de l'edat, força carregada, cada cop s'exaltava més i el seu to esdevenia més declamatori a mesura que veia que s'eixamplava la rodona de llurs oients.

Un d'aquests es decidí a interrompre'l per preguntar-li on, com i quan havia conegut i tractat aquells radicals d'altre temps.

- Al cafè! - contestà, rotundament, l'orador.
I, posat a precisar, digué que havia servit com a mossò en un cafè del Boulevard Saint-Germain, de París, on aquells polítics tenien llur tertúlia...

EL SEC PROFESSIONAL

A la Presó Model hi ha un hoste que té com un honor haver inaugurat l'edifici. Es conegut amb el sobrenom d'«El València» i té fama de posseir els dits més àgils que es coneixen per a operar en les butxaques d'un vestit que sigui a la vora, sense que qui el porta, se n'adongui. Rarament, però, actua en la presó. Ans al contrari, durant la seva llarga estada en ella, s'ha guanyat la confiança de tots els qui n'han estat directors i de la resta del personal burocràtic. Tant és així que «El València», per bé que sense nomenament oficial, ve a ésser dintre l'establiment com un burócrata

més, puix que se li confien determinades missions que ell compleix amb una rectitud i una disciplina exemplars.

Dies passats, l'actual director de la Model, escoltava «El València», el qual li contava alguna de les fetes que més fama li han donat. Davant l'apologia que el pres feia de les seves habilitats, el director es cordà l'americana i va desafiar-lo:

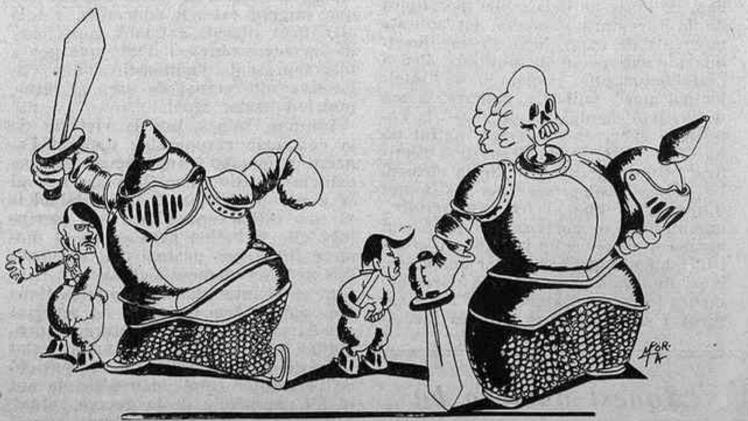
- M'agradaria que em diguessis com us ho farieu per a prendre'm el rellotge sense que me n'adonés.

- Miri, senyor Massifern - va contestar «El València» - El que seria difícil és dir-li com m'ho faria per a no prendre'l-hi.

COMIAT INOBLIDABLE

Tot i que, com hem dit, «El València» no sols no opera, sinó que no tolera, tant com li ho permeten els mitjans de què es val, que operin els altres «xorissos» que allí hi ha, hi va haver una ocasió que el subconscient va trair-lo. Fou quan sortiren de la Model una colla de capellans que havien estat detinguts en les primeres setmanes següents al 19 de juliol. Durant el temps que estigueren a la presó, «El València» sabé guanyar-se, a pols, llur voluntat. I, és clar, a l'hora d'abandonar-la, hi hagué una escena d'allò més enteridora, amb bescanvi de mots cordials i d'abraçades estretes que eren com el fermall d'aquella amistat nascuda en unes hores de mortal angouxa...

Tanta i tanta efusió havia de fer, forçosament, que restessin en poder d'«El València», rellotges, estilogràfics i algun que altre moneder dels capellans acomiadats.

Alemanya vista per fora

Alemanya vista per dintre